नेपालमा सहकार्यको रूपरेखा

Japan International Cooperation Agency

जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (जाइका)

जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (जाइका) जापान सरकारले उपलब्ध गराउने औपचारिक विकास सहायता (ODA) परिचालन तथा समन्वय गर्ने सरकारी निकाय हो । जाइका विश्वको सबैभन्दा ठूलो द्विपक्षीय सहायता निकाय मध्येको एक हो । जाइकाको जापानबाहिर ९६ वटा कार्यालय रहेका छन् र ती कार्यालयबाट १५० भन्दा बढी देशहरूमा कार्य गरिन्छ । विकासशील देशहरूको आर्थिक तथा सामाजिक समृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउनु र अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको प्रवर्द्धन गर्नु जाइकाको प्रमुख जिम्मेवारी हो ।

जाइकाले आफ्नो “Leading the world with trust" भन्ने दीर्घकालीन सोच अनुसार फिल्डमा काम गर्ने पद्धति, मानव सुरक्षा र सुदृढ प्रभावकारिता, दक्षता एवम् काम गर्ने गति जस्ता प्रमुख आधार स्तम्भहरूमा आधारित रहँदै आफ्ना क्रियाकलापहरूलाई अगाडि बढाइरहेको छ । जाइकाले विकासशील मुलुकका विकास तथा अन्य समस्याहरूको समाधानमा विभिन्न किसिमका सहायता प्रदान गर्दछ ।

विषयसूची

परीचय

नेपालमा जाइकाको समग्र योगदान ५
प्रमुख प्रतिनिधिको सन्देश ६
लक्ष्य, दीर्घकालीन सोच र कार्य ८
नेपालमा जाइकाको सहयोगको इतिहास ९
औपचारिक विकास सहायता (ODA) र जाइका १०

औपचारिक विकास सहायता

यातायात पूर्वाधार तथा अन्तरआबद्धता कार्यक्रम १२
सडक यातायातको विकास १३
नागरिक उड्डयनको विकास १६
जलविद्युत् तथा उर्जा कार्यक्रम २०
कृषि तथा ग्रामीण विकास कार्यक्रम २३
शिक्षा कार्यक्रम २९
स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम ३३
शहरी वातावरण सुधार कार्यक्रम ३८
निजी क्षेत्रको विकास कार्यक्रम ४२
भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण कार्यक्रम ४५
विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम ४८
जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम ५१
सरकारी प्रशासनिक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ५३
कानूनी सहयोग कार्यक्रम ५९
जाइकाको साझेदारी कार्यक्रम ६३
नेपालमा स्वयंसेवी कार्यक्रम ६५
ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम ६७
नेपालमा जाइका ODA परियोजनाहरूको पूर्ण सूची ६९

नेपालमा जाइकाको समग्र योगदान

प्राविधिक सहयोग

८८ अर्ब जापानी येन

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

ऋण सहयोग

१४९ अर्ब जापानी येन

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

अनुदान सहयोग

१७२ अर्ब जापानी येन

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

जापानमा प्रशिक्षार्थी पठाएको

५,६२९ व्यक्ति

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

तेस्रो देशहरूमा प्रशिक्षार्थी पठाएको

७८४ व्यक्ति

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

नेपालमा विज्ञ जनशक्ति पठाएको

४,५३५ व्यक्ति

(आर्थिक वर्ष २०२३ सम्म)

जापानी स्वयंसेवक

१,४५७ व्यक्ति

१६० किलोमिटर

सिन्धुली-बर्दिबास सडकखण्ड निर्माण परियोजना

९.१ किलोमिटर

काठमाडौं-भक्तपुर सडक स्तरोन्नति परियोजना

५१ प्रतिशत

काठमाडौंमा खानेपानी प्रशोधन संरचनाहरू

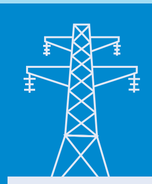

६.९४ प्रतिशत

नेपालको कुल विद्युत् उत्पादन

५,५२१

विद्यालय भवन निर्माण

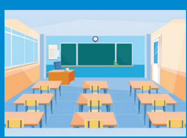

११,७३५

कक्षाकोठा निर्माण

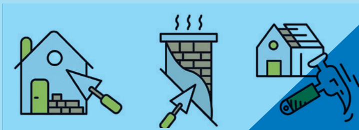

आपत्कालीन आवास पुनर्निर्माण परियोजना

९५,000

भन्दा बढी घरधुरी लाभान्वित भएको

प्रमुख प्रतिनिधिको सन्देश

मात्सुजाकी मिजुकी
प्रमुख प्रतिनिधि
जाइका नेपाल

नमस्ते, मैले अगष्ट २०२४ देखि जाइका नेपाल कार्यालयको प्रमुख प्रतिनिधिको रूपमा सेवा गर्ने अवसर प्राप्त गरेको छु ।

झन्डै २० वर्षअघि म एक यात्रीको रूपमा नेपाल आएको थिएँ, त्यो समयमा आफ्नै आँखाले अग्ला-अग्ला हिमालय शिखरहरु र सांस्कृतिक सम्पदा स्थलहरूको अवलोकन गर्न पाउँदा उत्सुक थिएँ। त्यसपछि, मेरो नेपालमा पुनः आगमनले अवस्मरणिय क्षण र अझ खुसी बढेको छ ।

यो सुन्दर देशमा आउने अवसर पाएकोमा म आफुलाई भाग्यमानी महसुस गर्दछु।

मेरो अघिल्लो भ्रमणलाई सम्झँदा म नेपालको अनुपम वातावरणलाई राम्ररी सम्झन्छु । पाहाडी गाउँका एक जना ज्येष्ठ नागरिकलाई भेटे, उहाँले मेरो पद यात्राको दौरान नम्र “नमस्ते“ र न्यानो मुस्कानले मलाई स्वागत गर्नुभयो । पवित्र बौद्धनाथ स्तूपको चारैतिर तीर्थाटन गरिरहेकी एक जना स्थानीय महिलाले प्रार्थना गरेको पनि मलाई सम्झना छ। नेपालको विशाल सांस्कृतिक विविधता र विभिन्न जातजातिको सहअस्तित्वले ममा गहिरो छाप छोड्यो । यसबाहेक, मैले प्राकृतिक वातावरणमा गहिरो भावना महसुस गरें, जुन धेरै तरिकामा, मेरो गृहनगर, नागानो, जापानको समृद्ध प्रकृतिसँग मिल्दोजुल्दो छ। यो भावना मेरो स्मृतिमा अझै पनि जीवन्त छ ।

मेरो पहिलेको भ्रमणको समयमा नेपाल पुराना प्रणालीबाट नयाँ राजनीतिक प्रणाली तर्फ रुपान्तरणको क्रममा थियो । देश द्वन्द्वको अन्तिम चरणमा थियो, व्यापक उथलपुथलका बीच आपतकालीन अवस्था घोषणा गरिएको थियो । अहिले म काठमाडौंमा बसेर काम गरिरहँदा २० वर्षअघि सडकमा भएका तीव्र विरोधका दृश्यहरू सम्झन्छु । यी सम्झनाहरूले मलाई स्मरण गराउँछ कि यो वास्तवमै नेपालको इतिहासमा एउटा महत्वपूर्ण कालखण्ड थियो,

किनकि देश नयाँ युगमा प्रवेश गर्ने संघारमा थियो।

विगत दुई दशकमा नेपालले सन् २००८ मा नयाँ राजनीतिक प्रणालीको सुरुवात, २०१५ सालको विनाशकारी भूकम्प र सन् २०२० यता कोभिड-१९ ले निम्त्याएको चुनौती लगायत थुप्रै काहालीलाग्दो कष्टकर घटनाको अनुभव गरेको छ । यी कठिनाइहरूका बावजुद नेपालले नयाँ संविधान लागु गरेर, भूकम्पबाट मुक्त भएर र संघीय प्रणालीमार्फत विकेन्द्रीकरण लागू गरेर उल्लेखनीय प्रगति गरेको छ । देश सम्वृद्ध भविष्य निर्माणको प्रयासमा निरन्तर अघि बढिरहेको छ ।

नेपालले आर्थिक विकासमा फड्को मारेको भए पनि चुनौती भने कायमै छ । लगभग एक चौथाई जनसंख्या अझै पनि गरिबीको रेखामुनी बाँचिरहेका छन्, र देशको पहाडी क्षेत्रमा सामाजिक-आर्थिक पूर्वाधार सुधार सवलीकरण गर्ने, शिक्षा र स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर र पहुँच बढाउने, सुशासनलाई सुदृढ पार्ने, प्राकृतिक वातावरणको संरक्षण गर्ने र औद्योगिक विकासलाई बढावा दिने जस्ता चुनौतीहरूको सामना गरिरहेको छ। जलवायु परिवर्तनका कारण भारी वर्षा र हिमनदी पग्लँदा हुने भूकम्प, बाढी, पहिरोजस्ता प्राकृतिक प्रकोपबाट पनि नेपाल उच्च जोखिममा रहेको छ । यसबाहेक, देशमा विद्यमान बेरोजगारीले गर्दा विदेशमा मानव संसाधनको उल्लेखनीय बहिर्गमन भएको छ, र यसको प्रभाव अझ प्रगाढ हुँदै गइरहेको छ। यी चुनौतीहरूलाई सम्बोधन गर्न तत्काल र प्रभावकारी कार्य योजनाको खाँचो छ।

यसबाहेक जापानमा अध्ययन, काम र अन्य कारणले जाने नेपालीको संख्या दुई लाख नाघेको छ । जापानी समाजमा नेपाली नागरिकको उपस्थिति तीव्र गतिमा बढिरहेको छ । फलस्वरूप जापान र नेपालबीचको मित्रता थप प्रगाढ हुँदै गएको छ, दुई देशबीच मानव आदानप्रदान र सहयोग बढ्दै गएको छ ।

नेपालमा जाइकाका परियोजनाहरु स्थापना भएदेखि नै हामीले धेरै व्यक्ति तथा संस्थाहरूको सहयोगमा नेपालको विकासमा योगदान पुऱ्याउन अथक प्रयास गरेका छौं । हाल जाइका नेपाल कार्यालयका ३७ जना कर्मचारीहरूको टोली माथि उल्लिखित चुनौतीहरूको सामना गर्दै विभिन्न क्षेत्रगत सुधारमा नेपालको चौतर्फी विकासको लागी क्रियाशिल भइ काम गरिरहेका छन् । साथै जापान र नेपालबीचको विश्वासलाई मजबुत बनाउन दुवै देशलगायत विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गर्ने प्रयासमा एकजुट छन् ।

जाइका नेपाल, नेपालसँगको सम्बन्धलाई मजबुत बनाउन प्रतिबद्ध रहेको छ र यसको उद्देश्य `Leading the world with trust´ भन्ने हाम्रो दृष्टिकोण अन्तर्गत दिगो शान्ति र समृद्धि हासिल गर्न नेपाली जनता र सरकारलाई सहयोग गर्नु रहेको छ ।

लक्ष्य, दीर्घकालीन सोच र कार्य

विकास सहकार्य वडापत्र (Development Cooperation Charter) अनुसार जाइकाले मानव सुरक्षा तथा गुणस्तरीय विकासमा कार्य गर्नेछ ।

LEADING THE WORLD WITH TRUST
जाइकाले आफ्ना साझेदारहरूसँग मिलेर विश्वभर विकासका कार्यमार्फत मानव समाजले सुखद भविष्यको आशासहित विविध अवसरहरूको खोजी गर्नसक्ने स्वतन्त्र, शान्त र समृद्ध विश्व स्थापित गर्ने आकाङ्क्षा राख्दछ ।

प्रतिबद्धता
गर्व तथा लगावसहित हाम्रो लक्ष्य र दीर्घकालीन सोच हासिल गर्न प्रतिबद्धता रहने ।

स्थलगत कार्य
व्यक्तिहरूको थातथलोमै पुगेर उनीहरूसँग मिलेर कार्य गर्ने ।

रणनीति
बृहत् तथा दीर्घकालीन दृष्टिकोण सहित रणनीतिक रूपमा सोचविचार गरी कार्य गर्ने ।

सहसिर्जना
विभिन्न ज्ञान र स्रोत साधनलाई एकत्रित गर्ने ।

नवीनता
अभूतपूर्व प्रभावका लागि नवीन कार्यपद्धति अपनाउने ।

नेपालमा जाइकाको सहयोगको इतिहास

सन् २०२१
सन्तुलित तथा दिगो आर्थिक वृद्धि र जलवायु परिवर्तन प्रतिकार्यका उपायहरूको विकासका लागि सहायताको शुरूवात

सन् २००६
नेपालको नयाँ शासन प्रणाली अन्तर्गत लोकतान्त्रिकरण /सुशासन र शान्ति स्थापनामा सहयोग

सन् २०१५
भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण तथा पुनर्लाभ र विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा सहयोग

सन् १९९०
सडक/यातायात र ऊर्जाजस्ता सार्वजनिक पूर्वाधारका क्षेत्रमा सहयोग

सन् १९८०
मुख्य गरी कृषि तथा जनस्वास्थ्य जस्ता आधारभूत क्षेत्रहरूमा सहयोग

सन् १९७०
अनुदान सहायता र स्वयंसेवक पठाउने कार्य शुरू

सन् १९६९
ऋण सहायताबाट जापानी सहयोगको शुरूवात

सन् १९७१
प्राविधिक सहयोगको शुरूवात

औपचारिक विकास सहायता (ODA) र जाइका

जाइकाले जापानी औपचारिक विकास सहायताको कार्यकारी निकायको रूपमा सहयोगको सबैभन्दा उपयुक्त विधिको प्रयोग गरी विकासशील मुलुकहरूलाई सहयोग गर्दछ । जाइकाले औपचारिक विकास सहायताअन्तर्गतका प्राविधिक, ऋण र अनुदान सहयोगहरूलाई एकीकृत रूपमा परिचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी लिएको छ । विश्वको सबैभन्दा ठूलो द्विपक्षीय सहायता निकाय रहेको जाइका विश्वभर १५० भन्दा बढी मुलुकमा कार्यरत रहेको छ र जापानबाहिर यसका ९६ वटा कार्यालयहरू छन् ।

जापानको औपचारिक विकास सहायता (ओडीए)

जाइका

बहुपक्षीय सहायता

प्राविधिक सहयोग

यसमार्फत विकासशील देशहरूमा जनशक्तिको विकास तथा प्रशासनिक प्रणालीहरूको निर्माणमा सहयोग गरिन्छ । विज्ञहरूको टोली पठाउने, आवश्यक उपकरणहरू उपलब्ध गराउने र विकासशील मुलुकहरूका सरकारी अधिकारीहरूलाई जापान तथा अन्य मुलुकहरूमा प्रशिक्षण प्रदान गर्ने लगायतका कार्य प्राविधिक सहयोगमा पर्दछन् । यस्ता सहकार्यका योजनाहरु विषयगत र बृहत् गरी दुवै प्रकारका समस्याहरूको सम्बोधन गर्न तर्जुमा गर्न सकिन्छ ।

ऋण सहयोग

यो विकास परियोजनामा लगानी गर्न उपलब्ध हुने गरी कम ब्याजदरमा, दीर्घकालीन तथा सहुलियतपूर्ण आर्थिक स्रोत उपलब्ध गराउने सहयोग हो । यस्ता ऋण सहयोगहरू पर्याप्त बजेट चाहिने ठूला स्तरका पूर्वाधार र अन्य स्वरूपका विकास कार्यमा प्रयोग गरिन्छ ।

अनुदान सहयोग

यो निर्माण कार्यमा सहयोग गर्नका लागि दिइने वित्तीय सहायता वा आर्थिक तथा सामाजिक विकासका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण तथा सामग्री खरिद गर्ने जस्ता सेवाका लागि गरिने आर्थिक सहयोग हो । यस्तो रकममा फिर्ता गर्नुपर्ने दायित्व हुंदैन । यस्तो सहयोगहरु मुख्य गरी न्यून आयस्तर भएका विकासशील मुलुकहरूप्रति लक्षित हुन्छन् । यसमा परराष्ट्र मामिला मन्त्रालयले सोझै कार्यान्वयन गर्ने अनुदान सहायता समावेश हुंदैन ।

आपत्कालीन राहत

जापानबाहेक अन्य मुलुकहरूमा विपद्का ठूला घटना घटेमा प्रभावित मुलुकका सरकारको अनुरोध अनुसार जाइकाले जापान विपद् राहत टोलीहरू पठाउँछ । यी टोलीहरू तत्कालका खोज तथा उद्धारका कार्यहरूमा सहभागी हुन्छन् र साथै पीडितहरूलाई चिकित्सकीय सहयोग पनि प्रदान गर्छन् ।

नागरिक सहभागिता

स्वयंसेवक कार्यक्रम

सन् १९६५ मा शुरु गरिएको जापानी स्वयंसेवक (JOCV) कार्यक्रम स्थानीय स्तरमा पुगेर गरिने सहयोग हो र सामाजिक आर्थिक विकासका लागि प्रभावकारी कार्यक्रम योजना हो ।

जाइका साझेदारी कार्यक्रम (जेपीपी)

सन् २००२ मा शुरु गरिएको जाइका साझेदारी कार्यक्रमले जापानका साझेदारहरूले (जस्तै जापानी गैरसरकारी संस्था, जापानी विश्वविद्यालय, जापानी स्थानीय सरकार र सार्वजनिक निकायहरूले) तर्जुमा गरेका परियोजनाहरूको सहकार्य तथा कार्यान्वयनमा सहयोग गर्दछ ।

सार्वजनिक निजी साझेदारी

सार्वजनिक निजी साझेदारीको प्रवर्द्धनले विकासशील मुलुकका व्यवसायिक वातावरण सुधार गर्ने, पूर्वाधार विकास तथा सार्वजनिक सेवाहरूको सुधार गर्ने लक्ष्य राख्दछ । सहकार्यको समयमा सरकार र निजी क्षेत्र दुवैले जिम्मेवारी लिन्छन् ।

नेपालका लागि सहायता परिचालन योजना

जापानी औपचारिक विकास सहायता (ODA) का लागि सहकार्यका तीन आधार स्तम्भहरू

यातायात पूर्वाधार तथा अन्तरआबद्धता

- नागढुङ्गा सुरुङ्गमार्ग निर्माण आयोजना
- काठमाडौं उपत्यकामा शहरी यातायात व्यवस्थापन सुधार परियोजना
- काठमाडौं उपत्यकामा शहरी यातायात प्रणाली गुरुयोजना कार्यक्रम
- प्रमुख राजमार्गहरूमा विपद् र पहिरोका लागि प्रतिकारात्मक उपायहरूको क्षमता विकास परियोजना
- त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल (TIA) मा विमानस्थल क्षमता वृद्धिका लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना

यातायात पूर्वाधार तथा अन्तरआबद्धता कार्यक्रम

सडक यातायातको विकास

नागधुङ्गा सुरूङ्मार्गः नेपालको सडक पूर्वाधारमा एक अग्रणी उपलब्धि

पृष्ठभूमि

नेपालको भौगोलिक अवस्था विविधतायुक्त छ । उत्तरमा उच्च हिमालय क्षेत्रदेखि दक्षिणमा तराईको समतल भूभागसम्म रहेको नेपाल समुद्र सतहबाट हेर्दा ३०० मिटरदेखि ८००० मिटरभन्दा माथि सम्मको उचाइमा रहेको पाइन्छ । नेपालको ग्रामीण क्षेत्रसँगको सडक सञ्जालको अन्तरआबद्धता र शहरी क्षेत्रको ट्राफिक जाम ठूलो चुनौतीका रूपमा रहेको छ । तसर्थ, सर्वसाधारण र मालसामानहरूको ढुवानी तथा यात्री आवागमनलाई सहज बनाउन यातायात पूर्वाधारको सुधार र विकास गर्नु आवश्यक छ ।

नेपालको सामाजिक र आर्थिक विकासमा यातायात क्षेत्रले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । नेपालको यातायात पूर्वाधार मुख्यतया सडकमार्ग र नागरिक उड्डयन हुन् । सडकमार्गबाट धेरै आवागमन हुने गर्दछ, अर्थात् लगभग ९०% यात्रुहरूको आवागमन र मालसामान ढुवानी सडकमार्गबाट नै हुने गर्दछ । तसर्थ, सडक यातायात नेपालको यातायात पूर्वाधारको सबैभन्दा प्रमुख माध्यम हो ।

काठमाडौं उपत्यका भौगोलिक विशेषताका कारण इन्धन र दैनिक उपभोग्य वस्तुका लागि काठमाडौं मेची–महाकाली राजमार्गप्रति पूर्ण रूपमा निर्भर रहेको छ । काठमाडौं उपत्यकाको आर्थिक सामाजिक गतिविधिको आधार यिनै राजमार्ग हुन् तर छिटोछरितो यात्राका लागि उपयुक्त सडक नहुनु, भएका सडक सञ्जालको संरचना पनि साँघुरो हुनु र सडकहरूको मर्मतसम्भार कमजोर हुनुजस्ता परिस्थितिले बारम्बार ट्राफिक जाम हुने र अवरोधहरू आउने गर्दछन् ।

यातायात क्षेत्र विकासको मूलभूत उद्देश्य क्षेत्रीय अस्तित्वलाई सुदृढ बनाउँदै जनसर्वसाधारणको स्वास्थ्य सेवा, बजार र शिक्षा जस्ता आधारभूत सुविधाहरूमा पहुँच अभिवृद्धि र सामाजिक आर्थिक असन्तुलन न्यूनीकरण गर्दै नेपालको आर्थिक वृद्धि र विकासमा योगदान पुऱ्याउने रहेको छ । भविष्यका लागि नेपाल सरकारले रेलमार्ग र रोपवेजस्ता यातायातका अन्य माध्यमको पनि प्रवर्द्धन गर्ने महत्वाकांक्षा लिएको छ ।

महत्वपूर्ण राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक केन्द्रका रूपमा रहेको काठमाडौं उपत्यकाले नेपालको कुल जनसङ्ख्याको ९.३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ र यो सङ्ख्या हरेक वर्ष बढ्दै गएको देखिन्छ । त्यसैले पनि काठमाडौं उपत्यकामा सुव्यवस्थित (चुस्त) तथा दिगो यातायात पूर्वाधारको आवश्यकता छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाले विकास अध्ययन, अनुदान र ऋण सहायता, र प्राविधिक सहयोगमार्फत नेपालको यातायात क्षेत्रमा सहयोग गर्दै आएको छ ।

सन् १९९३ मा जाइकाले गुरुयोजना अध्ययन गरी काठमाडौं उपत्यका शहरी सडक विकासको अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरेको थियो । प्रतिवेदनमा भएका सिफारिसहरू बमोजिम विभिन्न परियोजनाहरू कार्यान्वयनमा भएका छन् र यी परियोजनाहरूका कारण काठमाडौं उपत्यकाको ट्राफिक व्यवस्थापनमा टेवा पुगेको छ । जाइकाले सन् २०१७ मा यातायात गुरुयोजनाको अध्ययन र सन् २०१९ मा तथ्याङ्क सङ्कलन सर्वेक्षणका लागि पनि सहयोग गरेको थियो । यी अध्ययनहरूले काठमाडौं उपत्यकाको शहरी यातायात सुधारका लागि अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजनाहरू सिफारिस गरेका छन् ।

जाइकाले यातायात क्षेत्रको विकासका सम्बन्धमा धेरै गतिविधिहरू शुरु गरेको छ । जाइकाले काठमाडौं उपत्यकाका लागि यातायात गुरुयोजना तर्जुमा गर्नेदेखि पुल, सडक, राजमार्ग (सिन्धुली–बर्दिबास सडक खण्ड), बसपार्कको निर्माण, चौबाटोहरूको सुधार तथा ट्राफिक सङ्केत प्रणालीको शुरुवात, कम इन्धन खपत गर्ने बस सञ्चालनलगायतका यातायात पूर्वाधारहरूको क्षेत्रमा काम गरेको छ । जाइकाले सडक तथा पुल निर्माण, सडक सुरक्षा,

विपद् व्यवस्थापन र पहाडी सडकको भिरालो जमिन संरक्षणजस्ता क्षेत्रमा प्रविधि हस्तान्तरणका साथै जापान र नेपालका सरकारी इन्जिनियर तथा अधिकारीहरूको प्रशिक्षणमा पनि महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ ।

हाल जाइकाले नागढुङ्गा सुरूङ्गमार्ग निर्माण आयोजना अन्तर्गत सुरूङ्गमार्गको निर्माण गरिरहेको छ । यो परियोजना नेपालको यातायात क्षेत्रमा ऋण सहयोगमार्फत सञ्चालित पहिलो परियोजना हो । यो काठमाडौंलाई नेपालका अन्य प्रमुख शहर र भारतीय सीमासँग जोड्ने ट्रङ्क सडकमा रहेको नागढुङ्गा भन्ज्याङमुनि सुरूङ्ग निर्माण गर्न १६ अर्ब ६३६ करोड जापानी येन ऋण सहयागेप्राप्त परियोजना हो । यो परियोजना यातायात सञ्जाललाई थप चुस्त र सुरक्षित बनाउने उद्देश्यले शुरु गरिएको हो । उक्त ऋण रकम सुरूङ्गमार्ग, पहुँच सडक, पुल र अन्य निर्माण तथा स्तरोन्नति सम्बन्धी सरकारी कार्य एवम् परामर्श सेवा (विस्तृत तर्जुमा कार्य, बोलपत्र सहयोग, निर्माण सुपरिवेक्षण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन क्षमता सुदृढीकरणसमेत) जस्ता क्षेत्रमा विनियोजन गरिनेछ ।

यो परियोजनाले नेपालमा पहिलो सुरूङ्गमार्ग निर्माण गर्नेछ । दुई लेनसहितको यो सुरूङ्गमार्ग २ दशमलव ६८ किलोमिटर लामो हुनेछ र नागढुङ्गा भन्ज्याङमुनि भएर जानेछ । यो परियोजनाले नागढुङ्गा नाकाबाट सवारी साधनको आवतजावतमा लाग्ने समयलाई अहिलेको भन्दा एक तिहाइले कम गर्ने अपेक्षा गरिएको छ (अहिले सामान्यतया पूर्वतर्फ जाँदा ३० मिनेट र पश्चिमतर्फ जाँदा २० मिनेट समय लाग्ने गरेको छ) । सुरूङ्गमार्ग तयार भएपछि यसले यात्री र सामानको ढुवानीलाई चुस्त बनाउँदै स्थानीय सामाजिक आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउनेछ ।

जाइकाले 'नेपालका प्रमुख राजमार्गहरूमा विपद् र पहिरोविरूद्ध प्रतिकार्यको क्षमता अभिवृद्धि परियोजना' का लागि प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्दै आएको छ । सन् २०२४ को डिसेम्बर १७ मा सुरु भएको यो आयोजना सन् २०२८ को डिसेम्बर १६ सम्ममा निर्माण सम्पन्न हुनेछ । परियोजनाको उद्देश्य सडक पहिरो प्रतिकार्यका लागि सडक विभाग अधिकारीहरूको क्षमता निर्माण गर्नु हो। यस परियोजनाले १२ भन्दा बढी विशेषज्ञहरू पठाउनेछ, दुई मोडेल साइटहरूको काउन्टरमेजर डिजाइन सञ्चालन गर्नेछ, आवश्यक उपकरणहरू प्रदान गर्नेछ र जापानमा प्रशिक्षणहरू पनि सञ्चालन गर्नेछ।

भावी कार्यदिशा

नेपालको आर्थिक वृद्धि र गरिबी न्यूनीकरण जाइकाको सहकार्यको एउटा महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । यातायात पूर्वाधार र अन्तरआबद्धता विकासको एक मुख्य विषय हो । यस कार्यक्रमले शहरी यातायातको सुधार र राष्ट्रिय यातायात (शहरहरू जोड्ने सडक यातायात) सुधारमा सहजीकरण गर्ने लक्ष्य राखेको छ । जाइकाले काठमाडौं महानगर क्षेत्रको यातायात सुधारलाई प्राथमिकतामा राखी काम गर्नेछ । साथै, राजमार्गहरूको सञ्जाल विकास गर्ने लक्ष्य पनि राखेको छ जसले नेपालका प्रमुख शहरहरू र छिमेकी देशबीचको सम्पर्कलाई सुदृढ बनाउन योगदान दिनेछ । शुरुवातको चरणमा रहेका केही सम्भावित सहयोगहरूमा काठमाडौं उपत्यकाको चौबाटोहरूको सुधार, शहरी यातायात प्रणालीहरूको अध्ययन जस्तै रेलमार्गको सहयोग हुन सक्नेछन् ।

9 INDUSTRY, INNOVATION AND INFRASTRUCTURE

यातायात पूर्वाधार तथा अन्तरआबद्धता कार्यक्रम

नागरिक उड्डयनको विकास

Photo: NAKAMURA Toshitaka/JICA

भट्टेडाँडामा रहेको राडार

पृष्ठभूमि

नेपालमा हवाई यातायात पूर्वाधारको मजबुतिकरण एक ठूलो चुनौतीको रूपमा रहेको छ। हवाई मार्गहरू सामान ढुवानी, पर्यटन र देशका दुर्गम क्षेत्रहरूबाट आवागमनको दृष्टिकोणले महत्त्वपूर्ण छन्। तथापि, हवाई निगरानी प्रणाली, उपकरण, विमानस्थलको सुविधा र क्षमता मजबुतिकरण र विमानस्थलहरूमा स्थापना गर्नु आवश्यक छ।

नेपाल सरकारले नेपालमा नयाँ अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल निर्माण गरेको छ । नागरिक उड्डयन प्राधिकरण नेपालले त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा दृश्यात्मकता कमजोर हुँदा विमान अवतरण गर्न, डाइभर्सन घटाउन र ट्राफिक व्यवस्थापन क्षमता बढाउन सहयोग पुग्ने उपयुक्त सटिक दृष्टिकोण प्रणालीको परिकल्पना गरेको छ ।

त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको संरचना तथा सुविधाहरू अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डभन्दा तल रहेकाले तत्काल स्तरोन्नतिको आवश्यकता छ । अधिकांश आन्तरिक विमानस्थलहरूमा पर्याप्त लम्बाइ भएको धावनमार्ग, प्रकाश व्यवस्था (Lighting system), पक्की धावनमार्ग, नेभिगेसन र सर्भेलेन्सजस्ता आधारभूत संरचना तथा सुविधाहरूको कमी छ ।

जाइकाको सहयोग

उड्डयन क्षेत्रसँग सम्बन्धित समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न जाइकाले त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा सुरक्षित र भरपर्दो ट्राफिक नियन्त्रण सेवाहरूको सुनिश्चिततालाई सधैं प्राथमिकतामा राख्दै आएको छ । नेपालको नागरिक उड्डयन प्रणाली र संरचनाहरूको विकास र सुधार गर्न जाइकाले लामो समयदेखि सहयोग गर्दै आएको छ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय विकास रणनीतिको ढाँचाभित्र रहेर नागरिक उड्डयन प्रणालीको विकास र विस्तार गरी पर्यटन र आन्तरिक अर्थतन्त्रको विकास गर्ने उद्देश्य राखेको छ ।

यिनै परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दै जापानले सन् १९९० देखि नेपालमा धेरै अनुदान सहयोगमा सञ्चालित र प्राविधिक सहयोगका परियोजनाहरू कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । यसमा अनुदान सहयोगमार्फत सञ्चार, पथप्रदर्शन र सर्भेलेन्स/निगरानी संरचनाहरू स्थापना गरी त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको आधुनिकीकरण गर्ने र सम्बन्धित क्षेत्रमा प्राविधिक सहयोग प्रदान गरी संरचनात्मक सुविधाहरू सुदृढीकरण कार्यहरू रहेको थिए । जाइकाले सन् १९९० को दशकमा राडार प्रणाली ल्याएको थियो, त्यसपछि भट्टेडाँडा र त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा मोनोपल्स सेकेन्डरी सर्भेलेन्स राडार (MSSR) प्रणाली स्थापना गरेर यसको स्तरोन्नति गरेको थियो । जाइकाले नागरिक उड्डयने सुरक्षामा सुधार ल्याउने मात्रै नभई पार्टपुर्जा व्यवस्थापन केन्द्र र इन-रूट राडार नियन्त्रण सेवाहरू स्थापना गरी हवाई ट्राफिक नियन्त्रण सेवाहरूको सुरक्षा र विश्वसनीयताको स्तरोन्नति पनि गरेको थियो । त्यसैगरी, प्राविधिक सहयोग परियोजनाहरूले हवाई सुरक्षा

त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा निगरानी/सर्भेलेन्स एन्टेना जडान गरिएको । यो जाइकाबाट सञ्चालित त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको आधुनिकीकरण परियोजनाअन्तर्गत जडान गरिएको हो । यस सर्भेलेन्स प्रणालीका सबै उपकरणहरू जाइकाको अनुदान सहयोगमार्फत उपलब्ध गराइएको हो ।

उपकरणको सञ्चालन र मर्मतसम्भारमा पनि सहयोग गरेको थिए ।

त्यसै गरी, जाइकाले नेपालका प्रमुख विमानस्थलहरूमा उड्डयन सुरक्षा संरचनाको सुधार गर्नमा पनि सहयोग गरेको छ । यसअन्तर्गत जाइकाले नेपालका आठवटा प्रमुख विमानस्थलमा हवाई सुरक्षासम्बन्धी संरचना र अन्य उपकरणहरू उपलब्ध गराएको छ । यी विमानस्थलहरूमा त्रिभुवन अन्तर ाष्ट्रिय विमानस्थल, दुईवटा प्रमुख आन्तरिक विमानस्थलहरू (चन्द्रगढी र धनगढी) र पहाडी क्षेत्रका अन्य पाँच प्रमुख विमानस्थलहरू (लुक्ला, जोमसोम, जुम्ला, सिमिकोट र रारा) रहेका छन् । यसले गर्दा यी विमानस्थलहरूमा विमान मार्गनिर्देशन र अवतरण सुरक्षामा सुधार आएको छ ।

हाल जाइका नेपालले "अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा उडान ह्यान्डलिङ क्षमता बढाउनका लागि एयर नेभिगेसन सेवा सुधार परियोजना" मार्फत सहयोग गर्दै आएको छ । विमानस्थलमा नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरणको उडान ह्यान्डलिङ क्षमता अभिवृद्धि गर्ने परियोजनाको उद्देश्य रहेको छ । सन् २०२४ को अप्रिलमा सुरु भएको आयोजना सन् २०२७ को मार्चसम्ममा सम्पन्न हुनेछ । परियोजनाले एयर नेभिगेसन सर्भिसमा एक दीर्घकालीन विशेषज्ञ र विभिन्न प्राविधिक क्षेत्रमा लगभग १० अल्पकालीन विशेषज्ञहरू पठाएको छ। यस परियोजनाले जापान र तेस्रो मुलुकमा प्राविधिक तालिम र प्रविधि हस्तान्तरणका लागि आवश्यक पर्ने उपकरण समेत उपलब्ध गराएको छ ।

जाइकाको विभिन्न परियोजना र कार्यक्रमहरूले नेपालमा विमानस्थलहरूको सुरक्षा प्रणाली सुधार गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

भावी कार्यदिशा

नेपालको जनसङ्ख्या आवागमनका लागि सडक यातायातमा बढी निर्भर रहेको छ । नेपालको करीब ८०% भूभाग पहाडी क्षेत्रले ओगटेको हुनाले नागरिक उड्डयन पनि आन्तरिक आवागमन र मालसामान ओसारपसार गर्ने एउटा महत्वपूर्ण माध्यम हो । नेपालको भौगोलिक विशेषताहरूले यहाँका रूटहरूमा जहाज नेभिगेट/सञ्चालन गर्न कठिन हुने गरेको छ भने अर्कोतिर हवाई सुरक्षा संरचना तथा सुविधाहरू पर्याप्त छैनन् । त्यसैले हवाई यातायातको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनमा सुरक्षाको सुनिश्चितता आवश्यक रहेको छ ।

यातायात पूर्वाधार र अन्तरआबद्धता जाइकाको सहयोगको प्राथमिक क्षेत्र हो । त्यसैले जाइकाले यातायात पूर्वाधार र अन्तरआबद्धता कार्यक्रममा जोड दिएको छ । नेपालमा सामाजिक र आर्थिक पूर्वाधारको विकास यहाँको आर्थिक वृद्धि र जनताको जीवनस्तर सुधारसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएकाले जाइकाले उड्डयन सुरक्षा प्रणालीको सुधार र सञ्चालन प्रविधिको हस्तान्तरणमार्फत हवाई सुरक्षाको सुधारमा सहयोग गर्दछ ।

जाइका त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलको हवाई नेभिगेसन सेवाहरू सुधार गर्न प्रयत्नशील रहेको छ र विभिन्न सहयोग योजनाहरूमार्फत अर्थपूर्ण सहकार्य गर्ने अपेक्षा गर्दछ ।

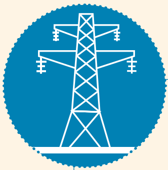

जलविद्युत् तथा ऊर्जा

- शहरी प्रसारण र वितरण प्रणाली सुधार परियोजना
- तनहुँ जलविद्युत् आयोजना
- बिधुतको आयात र निर्यात प्रवर्धन गर्ने र बिधुत प्रणालीको सिस्टम स्थिरता सुधार परियोजना

निर्माणाधिन विद्युत् उत्पादन गृह, तनहुँ हाइड्रोपावर आयोजना

जलविद्युत् तथा उर्जा कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

जलविद्युत् क्षेत्रलाई नेपालको आर्थिक विकासको मेरूदण्डको रूपमा लिइन्छ । नेपालको विद्युत् क्षेत्र मुख्यतया जलविद्युत्मा आधारित छ । हालसम्म जलविद्युत् उत्पादन क्षमता ३,४०२ मेगावाट पुगेको छ । नेपालमा जलस्रोतको प्रचुर उपलब्धता र देशको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा यसले अहम् भूमिका खेल्ने भए पनि आजसम्म यसको उपयोग अत्यन्त न्यून रहेको छ । जनसङ्ख्या र अन्य औद्योगिक गतिविधिहरूको वृद्धिसँगै देशभित्र हुने ऊर्जाको माग वार्षिक १० प्रतिशतको दरले बढिरहेको छ ।

बिजुलीको माग (विशेषगरी सुख्खायाममा) पूर्ति गर्न नेपालले छिमेकी मुलुक भारतबाट विद्युत् आयात गरिरहेको छ । अर्कोतर्फ नेपाल अब वर्षायाममा बिजुली भारत र बंगलादेश निर्यात गर्नसक्ने भएको छ ।

जाइकाको सहयोग

स्थिर तथा नियमित बिजुली आपूर्तिलाई साकार बनाउन योजना तर्जुमा तथा परियोजना कार्यान्वयन प्रवर्द्धनका लागि जाइकाले नीति निर्माण र योजना तर्जुमा, एकीकृत विद्युत् प्रणाली विकास योजना, परियोजना निर्माणमा गुणस्तर नियन्त्रण, आदिमा सहयोग गर्दै आएको छ । त्यसै गरी, जाइकाले ऋण सहयोग र अन्य माध्यमबाट जलाशययुक्त जलविद्युत् उत्पादनको विकास, आपूर्ति तथा मागबीच सन्तुलन कायम गर्न विद्युत् वितरणको

सुधार तथा विस्तार र शहरी तथा दुर्गम क्षेत्रमा विद्युत् वितरण सञ्जालको विकासमा सहयोग गरिरहेको छ ।

जाइकाले यस क्षेत्रमा लामो समयदेखि सहयोग गर्दै आएको छ । जाइकाले सम्भाव्य जलविद्युत् आयोजनाहरूमा नेपाल सरकारलाई सहयोग प्रदान गर्न देशभरि धेरै गुरुयोजना तयार गरेको छ । सन् २०२० मा जाइकाले ऊर्जा क्षेत्रमा भर्टिकल सेपेरेसन सार्वजनिक-निजी साझेदारी मोडेलको अवधारणा [(Vertical Separation Public-Private Partnership Model (VSPPP)] मा काम गरेको थियो र नेपाल सरकारले यसको महत्व बोध गरी विद्युत् विधेयक बजेटमा यसलाई समावेश गरेको छ । त्यसै गरी जाइकाले दक्षिण एसियाली क्षेत्रमा विद्युत् आयात तथा निर्यातको सम्भावना खोजी गर्न बाङ्लादेश-भुटान-भारत-नेपाल (BBIN) क्षेत्रमा पनि अध्ययन गरिसकेको छ ।

सन् २०२४ मा ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालयले जाइकाको प्राविधिक सहयोगमा एकीकृत ऊर्जा प्रणाली विकास योजना, नेपालका सबै ऊर्जा गुरुयोजनालाई एकीकृत गरी र ऊर्जा मार्गचित्र २०३५ लाइ सेवा पुऱ्याउने गुरुयोजनालाई अन्तिम रूप दिएको थियो ।

सन् १९८० र १९९० को दशकमा क्रमशः निर्माण भएका कुलेखानी (१ र २) र कालीगण्डकी 'ए' जलविद्युत् आयोजनाहरू नेपालको ऊर्जा क्षेत्रको मेरुदण्ड मानिन्छन् । १४० मेगावाटको तनहुँ जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीन छ । यसले विद्युत् प्रणालीमा सन्तुलन ल्याउन र जैविक इन्धन (fossil fuel) प्रतिको निर्भरता घटाउन सहयोग गर्दै सन् २०४५ सम्ममा खुद शून्य (net-zero) उत्सर्जनमा पुग्ने राष्ट्रिय सङ्कल्पमा योगदान पुऱ्याउने छ । यसबाहेक, विद्यमान प्रसारण र वितरण प्रणालीमा स्तरोन्नति गर्नु पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण रहेको छ । जाइकाले 'शहरी प्रसारण तथा वितरण प्रणली सुधार परियोजना' को सहयोग प्रदान गरेको छ । यस परियोजनाको उद्देश्य विद्युत् प्रणालीको स्तरोन्नति गरी प्रसारण तथा वितरणका क्रममा हुने विद्युत् चुहावटमा नियन्त्रण गर्दै काठमाडौं र पोखरा उपत्यकामा विद्युत्‌को आपूर्ति विश्वसनीय बनाउनु हो । अर्कोतर्फ, विद्यमान ट्रान्समिशन र वितरण नेटवर्क प्रणालीको सुदृढीकरणको महत्त्वलाई बुझ्दै, जाइकाले काठमाडौं र पोखरा उपत्यकामा ऊर्जा आपूर्ति सुनिश्चित गर्ने, प्रसारण र वितरण नोक्सानीलाई घटाउने र नेटवर्क प्रणालीको उन्नतिको लागि शहरी प्रसारण र वितरण विद्युत प्रणाली सुधार परियोजना कार्यान्वयन गर्दैछ। साथै, जाइका विद्युतको आयात र निर्यात प्रवर्धन गर्ने र विद्युत प्रणालीको स्थिरीकरण सुधार्ने परियोजना पनि कार्यान्वयन गर्न थाल्नेछ, जसले विद्युत व्यापार र क्षेत्रीय जडानको लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणको क्षमता विकास गर्ने उद्देश्य राख्दछ।

राष्ट्रिय सुरक्षा र आर्थिक रूपान्तरणको दृष्टिकोणबाट नेपालमा भरपर्दो र सस्तो ऊर्जाका स्रोतको विकास आवश्यक रहेको छ । साथै, हालको विद्युत् आपूर्तिको अवस्थामा सुधार ल्याउन र मौसमी बिजुलीको माग तथा आपूर्ति क्षमताबीचको असन्तुलन कम गर्न जलाशययुक्त जलविद्युत् आयोजनाहरूको विकास, प्रसारण तथा वितरण प्रणालीमा आधुनिकीकरण र गुणस्तरीय पूर्वाधारको विकास गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

निर्माणाधीन तनहुँ हाइड्रोपावर आयोजना

कृषि तथा ग्रामीण विकास

- पूर्वी तराई क्षेत्रमा सिँचाइ प्रणाली पुनर्स्थापना परियोजना
- बीउ उत्पादन, आपूर्ति तथा गुण नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण परियोजना
- तराई क्षेत्रमा सिँचाइयुक्त कृषि प्रवर्धन परियोजना
- गण्डकी प्रदेशमा SHEP विधिको माध्यमबाट उच्च मूल्यका उत्पादनहरूको प्रवर्धन परियोजना (गण्डकी-SHEP)
- खाद्य सुरक्षाको लागि कृषि अध्ययन नेटवर्क (Agri–Net)

कृषि तथा ग्रामीण विकास कार्यक्रम

काभ्रेपलान्चोकका सिन्धुली सडक सुधार व्यावसायिक कृषि प्रवर्द्धन परियोजनामा सहभागी कृषकहरू

पृष्ठभूमि

नेपालमा कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको ठूलो हिस्सा कृषि क्षेत्रमा निर्भर छ । कृषि क्षेत्रले आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको ६६% भन्दा बढीलाई रोजगारी प्रदान गर्दछ । नेपालमा यस क्षेत्रको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा २७% योगदान रहेको छ । सन् १९५६ मा जापान र नेपालबीच कूटनीतिक सम्बन्ध स्थापना हुनुभन्दा अघिदेखि नै कृषि क्षेत्रमा जापानी सहयोग स्थानीयस्तरमा शुरु भइसकेको थियो । कृषि र ग्रामीण विकास कार्यक्रमको उद्देश्य खाद्यान्नको नियमित उत्पादन तथा आपूर्ति, क्षेत्रीय कृषि प्रवर्द्धन संयन्त्रलाई संस्थागत गर्नु, कृषक समूहको विकास र उपजहरूको व्यवसायीकरण मार्फत जीविकोपार्जनमा सुधार ल्याउनु हो ।

नेपालको कुल जनसङ्ख्याको ६० प्रतिशतभन्दा बढी कृषिमा आबद्ध भए तापनि पहाडी र भिरालो भूगोल, आधारभूत कृषि पूर्वाधार (सिँचाइ र कृषि सडक आदि) अपर्याप्त विकास, कृषि उत्पादन र जलस्रोत व्यवस्थापनका लागि अपर्याप्त प्राविधिक सहयोगजस्ता कारणले समग्र उत्पादकत्व न्यून रहेको छ । फलस्वरूप, कृषकहरूको आम्दानी धेरै कम हुँदा ग्रामीण क्षेत्रको गरिबीले निरन्तरता पाएको छ । यससँगै रोजगारीका लागि शहर तथा विदेश जाने व्यक्तिहरूको बढ्दो सङ्ख्याले ग्रामीण क्षेत्रको स्थिति झनै खस्कँदो छ । मुख्यतया मध्यपश्चिम र सुदूरपश्चिमी अर्धपहाडी क्षेत्रहरूमा खाद्यान्नको दीर्घकालीन अभाव अझै टड्कारो रहेको छ । तसर्थ, कृषि उत्पादकत्वमा सुधार गरी आयआर्जन वृद्धि मार्फत गरिबी न्यूनीकरण गर्नु प्रमुख सवाल बन्न पुगेको छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाको सहयोग सन् १९७१ मा जनकपुर कृषि विकास कार्यक्रमबाट शुरु भएको थियो । यस परियोजनाको लक्ष्य उपयुक्त खेती प्रविधिसँगै उन्नत जातका अन्नबालीको वितरण गरी जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउनु रहेको थियो । यस उद्देश्य प्राप्तिका लागि एक दशक लामो बृहत् सहयोग गरिएको थियो । यसमा ट्युबवेल स्थापना, सिँचाइ नहर र पहुँच सडकको निर्माणका साथै कृषिमा यान्त्रिकीकरण र भूमि चक्लाबन्दी कार्यलाई प्रवर्द्धन गर्नेलगायतका गतिविधि समावेश थिए ।

सन् १९८४ मा जनकपुर कृषि विकास कार्यक्रम समापन भएपछि जाइकाले उच्च मोल भएका बालीको बढ्दो माग पूरा गर्न बागवानी क्षेत्रमा सहयोग विस्तार गरेको थियो । नेपालमा हलुवावेद र नासपातीजस्ता जापानी फलफूलको खेती शुरु गरिएको थियो भने नेपाली जुनार खेती विस्तार गर्न जाइकाको साङ्केतिक सहयोग पनि यस अवधिमा लागू भएको थियो ।

देशको आधारभूत उद्योगको रूपमा रहेको र अधिकतर नेपाली जनताले आबद्ध रहेको कृषिलाई सहयोग गर्नाले ग्रामीण क्षेत्रको गरिबी न्यूनीकरणमा योगदान पुग्नेछ । जापानले वातावरणीय पक्ष र जलस्रोतको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै खाद्य उत्पादकत्व, उच्च मोल भएका र प्रशोधित कृषि उत्पादनहरूमार्फत आयआर्जनमा सहयोग गर्दछ, कृषि प्रसार सेवा/कृषक समूहहरूको सङ्गठन सुधारमा सहयोग गर्दछ । त्यसै गरी, विभिन्न परियोजनाहरू बीचको समन्वयात्मक प्रभावका लागि कार्यक्रमको पुनर्संरचना र विशेष क्षेत्रमा सहयोग गर्ने कुरालाई विचार गरिनेछ ।

जापानी स्वयंसेवकहरूको सक्रिय सहभागिताले पनि स्थानीयस्तरमा कृषिसम्बन्धी सीप विस्तारलाई प्रवर्द्धन गरेको छ । स्वयंसेवकको सहयोगका क्षेत्रलाई क्रमैसँग आधारभूत कृषि शिक्षा (ज्ञान, सीप तथा प्रविधि) गतिविधिहरूबाट विस्तार गरी एक गाउँ एक उत्पादन अभियानजस्ता सिर्जनात्मक पहलहरूलाई सहयोग गरिएको छ । यस क्षेत्रमा जाइकाको सहयोगमा जापानी गैरसरकारी संस्थाहरूले पनि सक्रिय साझेदारको भूमिका निर्वाह गर्दै आएका छन् ।

अग्रपङ्क्तिका परियोजनाहरू

(क) पूर्वी तराईमा सिँचाइ प्रणाली पुनर्स्थापना कार्यक्रम

जाइका नेपालले सेप्टेम्बर, २०२२ मा पूर्वी तराईमा सिँचाइ प्रणाली पुनर्स्थापना कार्यक्रमका लागि अनुदान सहयोग सम्झौता गरेको थियो । यसअन्तर्गत जाइकाले नेपाल सरकारलाई जापानी येन २.२५६ अर्ब (लगभग २.०५ अर्ब रुपैयाँ) अनुदान उपलब्ध गराउनेछ ।

यस आयोजनाको उद्देश्य चन्द्र नहर सिँचाइ योजनामा सिँचाइ संरचनाको पुनर्स्थापना गरी उपयुक्त पानी बाँडफाँट हासिल गरी पूर्व तराई क्षेत्रको कृषि उत्पादन वृद्धिमा योगदान पुर्‍याउनु रहेको छ । परियोजनाले लक्षित क्षेत्रमा रहेका संरचनाहरूको पुनर्स्थापना गर्न र पुनर्स्थापित संरचनाहरूको व्यवस्थापन तथा सुपरिवेक्षणका लागि क्षमता विकासमार्फत सिँचाइ प्रणालीलाई दिगो बनाउन सहयोग गर्नेछ । चन्द्र नहर सिँचाइ प्रणालीले सिञ्चित गर्ने जमिन क्षेत्र ११,००० हेक्टर रहेको छ, जसले उक्त क्षेत्रमा रहेका ३५ हजार घरधुरीलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुर्‍याउँछ ।

चन्द्र नहर सिँचाइ प्रणाली नेपालको सबैभन्दा पुरानो सिँचाइ प्रणाली हो । यो नहर तत्कालीन प्रधानमन्त्री चन्द्र शमशेर जङ्गबहादुर राणाको समयमा तराई क्षेत्रका तल्लो जमिनमा सिँचाइ गर्न हालको सप्तरी जिल्लास्थित सप्तकोशी नदीको दायाँ किनारमा ब्रिटिश इन्जिनियर हरूले सन् १९२३ देखि १९२७ सम्म डिजाइन र निर्माण गरेका थिए । यो प्रणाली अहिलेको सप्तरी जिल्लामा, तराई क्षेत्रमा, सप्तकोशी नदीको दायाँ किनारमा रहेको निम्न भूभागलाई सिँचाइ गर्नका लागि सिर्जना गरिएको थियो। राणाकालमा बनेको यस नहर ९५ वर्षभन्दा बढी समयदेखि सञ्चालनमा रहेको छ र हाल जीर्ण अवस्थामा रहेकाले राम्ररी काम गर्न नसकेको हो । यस संरचनामा खराबी आउनुको मुख्य कारण संरचना पुरानो हुनु र नियमित रूपमा सञ्चालन तथा मर्मतसम्भार नगरिनु हो । तसर्थ, यस सिँचाइ प्रणालीको यथाशक्य पुनर्स्थापना गरी यस प्रणालीको मर्मतसम्भारका लागि जल उपभोक्ता समितिहरूको क्षमता विकाससमेत गर्नु जरूरी रहेको छ । पूर्वी तराई क्षेत्रको सिँचाइ संरचना पुनर्स्थापनामा सहयोग गर्न नेपाल सरकारले जापान सरकारलाई विधिवत अनुरोध पठाएको थियो ।

नेपालको तर्फबाट यस आयोजनाको कार्यान्वयन गर्ने निकाय ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाइ मन्त्रालय हो । उक्त मन्त्रालयले सन् २०२३ देखि निर्माण कार्य शुरु गरी २०२८ सम्ममा सम्पन्न गर्ने योजना बनाएको छ ।

चन्द्र नहर सिँचाइ प्रणाली, सप्तरी

(ख) बीउ उत्पादन, आपूर्ति तथा गुण नियन्त्रण कार्यक्रम

नेपालको सक्रिय जनशक्तिको करीब ६०% जनशक्ति कृषि क्षेत्रमा आबद्ध छन् र यस क्षेत्रले देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनको २५% भन्दा बढी हिस्सा ओगटेको छ । धान नेपालको प्रमुख अन्नबाली हो र यसले कुल राष्ट्रिय गार्हस्थ उत्पादनमा लगभग १५% योगदान पुऱ्याउने गरेको छ । धानको विद्यमान बीउ प्रतिस्थापन दर (SRR) को तथ्याङ्क करीब २०% रहेको छ । यस आँकडाले राष्ट्रिय बीज भिजन, २०१३–३५ अनुसार धानको बीउ प्रतिस्थापन दरलाई २५% पुऱ्याउने परिकल्पनाअनुसार बीउ प्रतिस्थापन दरलाई सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकतामा प्रकाश पार्दछ । उन्नत बीउको प्रयोगले बालीको उत्पादन १५-२० प्रतिशतले वृद्धि गर्ने भएकाले धानबालीको उत्पादकत्व बढाउन उन्नत बीउमा कृषकको पहुँच बढाउनु अहिलेको माग हो ।

नेपालमा धानको बीउ प्रतिस्थापन दर अहिले २० प्रतिशतको हाराहारीमा रहेकोले नेपाल सरकारले यसलाई बढाएर २५ प्रतिशतमा पुऱ्याउने रणनीति लिएको छ । गुणस्तरीय उन्नत बीउको प्रयोगले उत्पादनमा १५ प्रतिशतले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । कृषकहरूले गुणस्तरीय उन्नत बीउ प्रयोग गर्नुअघि धेरै प्रक्रियाहरू पूरा गर्नुपर्ने भएकाले नेपालमा गुणस्तरीय बीउ उत्पादन गर्ने प्रणाली र क्षमतामा सुधार आवश्यक छ । यस सन्दर्भमा, बीउ उत्पादन सुधारमा समग्र सहयोगका लागि जाइकालाई अनुरोध गरिएको थियो ।

जाइकाले आफ्नो प्राविधिक सहयोग परियोजना मार्फत नेपालमा बीउ उत्पादन, आपूर्ति तथा गुण नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण कार्यक्रमलाई सहयोग गरिरहेको छ । यस परियोजनाको कार्यान्वयन अवधि ५ वर्ष (सन् २०२२ मार्चदेखि २०२७ मार्च) रहेको छ । यस परियोजनाको कार्यान्वयन गर्ने निकाय बीउ गुण नियन्त्रण केन्द्र, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् र कोशी प्रदेशको भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय रहेका छन् ।

यस परियोजना कोशी प्रदेशका मुख्य गरी झापा, मोरङ, सुनसरी र उदयपुर जिल्लामा कार्यान्वयन गरिनेछ । यस परियोजनाको उद्देश्य कोशी प्रदेशमा धानको बीउ उत्पादन, आपूर्ति तथा गुण नियन्त्रण प्रणाली सुदृढीकरण गरी गुणस्तरीय उन्नत बीउको प्रचारप्रसारमार्फत धानको उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु हो । यसमार्फत नेपालमा धानबालीको उत्पादन, आपूर्ति तथा गुण नियन्त्रण प्रणाली कार्यान्वयनलाई सुदढीकरण गर्नु हो ।

परियोजनाले यसको कार्यान्वयन अवधि र त्यसपछि पनि नेपालको दिगो सामाजिक र आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

(ग) तराई क्षेत्रमा सिञ्चित कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम

नेपाल सरकारले विकास साझेदारहरूसँग मिलेर तराई क्षेत्रमा धेरै सिँचाइ आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरेको भए तापनि यसको सञ्चालन तथा मर्मतसम्भारको व्यवस्था प्रमुख चुनौती बन्न पुग्छ । सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि बजेटको अभाव र सिँचाइ आयोजनाले प्रदान गर्ने सेवाको स्तर अपेक्षितभन्दा कम भएकोले नेपाल सरकारले सञ्चालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी जिम्मेवारीहरू प्रभावकारी रूपमा जल उपभोक्ता समूहहरूलाई हस्तान्तरण गरी तराई क्षेत्रमा

सिँचाइलाई थप उत्पादक बनाउने तरिकाहरू विकास गर्ने सोच बनाएको छ ।

तसर्थ, सन् २०१६ मा नेपाल सरकारले जल उपभोक्ता समूहहरूको सक्रिय सहभागितामार्फत तराई क्षेत्रका सिँचाइ योजनाहरूको उपयुक्त सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यसहित जापानको प्राविधिक सहयोग परियोजनाका लागि अनुरोध गरेको थियो । यसको प्रत्युत्तरमा जाइकाले उक्त नयाँ परियोजनाबारे छलफल गरी योजना बनाउन विस्तृत सर्वेक्षण टोली पठाउने निर्णय गरेको थियो ।

"तराई क्षेत्रमा सिञ्चित कृषि प्रवर्द्धन परियोजना" मुख्यतया झापास्थित कन्काई सिँचाइ प्रणालीमा केन्द्रित रहेको छ ।

यो परियोजनाले तीन तहको सरकार र पानी प्रयोगकर्ता संघहरूको सहकार्यमार्फत पानी व्यवस्थापन र सिँचाइ सुविधाहरूको मर्मतसम्भार सुधार गर्ने र बजारमूलक कृषि प्रवर्द्धनमा ध्यान केन्द्रित गर्दै सिँचाइयुक्त कृषि प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य राख्दछ।

नेपालले सिँचाइ सुविधाहरूको सञ्चालन र मर्मतसम्भारमा उचित पानी वितरण र उपयोग साथै सिँचाइ सेवा शुल्क सङ्कलनको सन्दर्भमा चुनौतीहरूको सामना गरिरहेको छ। परिणामस्वरूप, सिँचाइ सुविधाहरू प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गरिएको छैन।

यस कारणले, परियोजनाले माथि उल्लेखित समस्याहरू र चुनौतीहरूलाई समाधान गर्नका लागि काम गर्दै, कंकाई सिँचाइ प्रणाली, झापा सँगको अनुभवमा आधारित सँगै संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार र पानी प्रयोगकर्ता संघसँगको सहकार्यमा व्यवहारिक र लागत प्रभावी सिँचाइयुक्त कृषि मोडेल सहित मैन्युअल र मार्गनिर्देशन तयार गरेको छ। यो दृष्टिकोण देशका प्रमुख आवश्यकताहरूको समाधानका लागि एउटा प्रमुख आधारको रूपमा उभिएको छ र कृषि उत्थानशीलता र खाद्य सुरक्षा का लागि संघर्ष गर्ने अन्य विकासशील राष्ट्रहरूका लागि अपार सम्भावनाहरू राख्दछ। यसले कृषि प्रतिस्पर्धात्मकतामा वृद्धि ल्याउने र तराईका अन्य सम्भावित सिँचाइ प्रणालिहरूमा सिँचाइयुक्त कृषि मोडेलको प्रतिकृति मार्फत देशको आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुर्याउने अपेक्षा गरिएको छ।

कंकाई सिंचाइ प्रणालीको मुख्य नहरबाट पानी वितरणको सुधारिएको अवस्था

शिक्षा

- शिक्षा सल्लाहकार
- नेपालमा आधारभूत विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार परियोजना
- बालबालिकाको सिकाइमा सुधार

शिक्षा कार्यक्रम

Photo: EHARA Yoshiki/ JICA Nepal

पृष्ठभूमि

सङ्घीय परिप्रेक्ष्यको परिवर्तनशील आवश्यकता अनुरूप नेपालको दीर्घकालीन सामाजिक आर्थिक विकास लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न शिक्षाले महत्वपूर्ण र रूपान्तरणकारी भूमिका खेल्छ । यसले आर्थिक र सामाजिक समृद्धि हासिल गर्न उपयुक्त सीप, ज्ञान र विवेकका बारेमा जनतालाई सचेत गराउँदै मानव विकासका उपायहरू मार्फत गरिबी निवारणमा योगदान पुऱ्याउने छ । नेपालको संविधानले सबै नागरिकका लागि आधारभूत शिक्षामा पहुँचको मौलिक हकको प्रत्याभूति गरेको छ । नेपाल विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (२०२२–२०३२) ले आधारभूत (कक्षा १ देखि ८) सम्मको शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क हुने र माध्यमिक शिक्षा निःशुल्क रहेको सुनिश्चित गर्ने राज्यको प्रतिबद्धता पूरा गर्ने, राष्ट्रिय

शिक्षा नीति, २०७६ कार्यान्वयन गर्ने, सन् २०३० सम्ममा गुणस्तरीय शिक्षा तथा जीवनपर्यन्त सिकाइमा समावेशी पहुँच सुनिश्चित गर्ने दिगो विकास लक्ष्यका चौथो लक्ष्य हासिल गर्ने परिकल्पना गरेको छ । नेपाल सरकारले हालै सार्वजनिक गरेको सोह्रौं पञ्चवर्षीय योजनाले सामाजिक क्षेत्रको सुधारलाई प्राथमिकतामा राखेको छ र यसले शिक्षालाई देश विकासको मुख्य माध्यमको रूपमा परिभाषित गरेको छ साथै मानव संसाधन विकास र गुणात्मक, समतामूलक र जीवनोपयोगी सीपमूलक शिक्षामा पनि ध्यान केन्द्रित गर्दछ । नेपालले सन् २०३० सम्ममा मध्यम आय भएको मुलुक बन्ने दीर्घकालीन लक्ष्य पनि राखेको छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाले लामो समयदेखि नेपालमा शिक्षामा सीमित पहुँच भएका विद्यार्थीलाई लक्षित गरी शिक्षामा उनीहरूको अवसर बढाउन विद्यालय तथा कक्षाकोठा निर्माणलगायतका शैक्षिक पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्दै आएको छ । जाइकाको सहयोगमा सन् १९९४ देखि २०१४ सम्म नेपालका ३४ जिल्लामा ९,५०० भन्दा बढी कक्षाकोठा निर्माण भएका छन् ।

२०७२ सालको बैशाख १२ र २९ गते गएको महाभूकम्पपछि विद्यालय पुनर्निर्माण तथा पुनर्स्थापनाका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न जाइकाले गोरखालगायत महाभूकम्प प्रभावित ६ जिल्लामा अझ राम्रो र बलियो निर्माणको अवधारणा अवलम्बन गरी आपत्कालीन विद्यालय पुनर्निर्माण परियोजनालाई सहयोग प्रदान गरियो । कूल २७४ विद्यालयहरूको पुनर्निर्माण समयमै सम्पन्न भएको छ । पश्चिम नेपालमा २०२३ सालको भूकम्पबाट प्रभावित विद्यालयहरूको पुनर्निर्माणका लागि यो परियोजना सन् २०२८ मार्च २२ सम्म विस्तार गरिएको छ ।

शिक्षा क्षेत्रको क्षेत्र-व्यापी दृष्टिकोण (SWAPs) अनुसार, जाइकाले २०१४ देखि २०२० सम्म संयुक्त वित्तपोषणको साझेदारीमा भाग लियो र वार्षिक रूपमा ३०० मिलियन जापानी येन प्रदान गर्‍यो । जाइका नेपाल सरकार र अन्य विकास साझेदार हरूसँग निकट सहकार्य गर्दै शिक्षा क्षेत्रमा विभिन्न संयुक्त विषयगत कार्य समूहहरूमा काम गरिरहेको छ।

नयाँ विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (२०२२-२०३२) को विकास, अन्तिम रूपदिने र कार्यान्वयनमा स्थानीय शिक्षा विकास साझेदार समूहका सदस्यका रूपमा बैठकहरू र परामर्शमार्फत भाग लिइरहेको छ।

जाइकाका अन्य उल्लेखनीय प्राविधिक सहयोगहरूमा शिक्षा र मानव संसाधन विकास केन्द्र / शिक्षा, विज्ञान र प्रविधि मन्त्रालयकोलागि जाइका शिक्षा सल्लाहकार, विभिन्न छोटो अवधिको र दीर्घकालीन (मास्टर डिग्री) तालिमहरू रहेका छन् ।

हालै सम्पन्न दुई परियोजनाहरु (१) राष्ट्रव्यापी रुपमा लागू गरिएको विद्यालय व्यवस्थापन सुधारका लागि सहयोग र विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधार, शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गतको प्रणालीमार्फत चार वटा प्रदेशका एक स्थानीय सरकारमा नेपालमा प्रारम्भिक कक्षा गणित शिक्षाको सुधारमा केन्द्रित थिए ।

आधारभूत विद्यालय शिक्षाको सुधार हाल चलिरहेको प्राविधिक सहयोग परियोजना हो । यसले विगतमा सम्पन्न परियोजनाको सफलता र सिकाईलाई देशव्यापी रूपमा विस्तार गर्नमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने छ । जाइकाले अन्य

विकास साझेदारहरूसँग मिलेर सबै शिक्षा सम्बन्धी सहयोगको प्रभावलाई अधिकतम गर्दै विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजनाका लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न चुनौती लिएको छ ।

सन् २०२४ को जुन महिनामा सुरु गरिएको परियोजना शिक्षक व्यावसायिक विकास गतिविधिहरू मार्फत प्रारम्भिक कक्षाको गणित पाठ्यक्रमहरू कार्यान्वयनलाई सुदृढ गर्दै आधारभूत तहमा गणितीय सिकाइ परिणामसुधार गर्न २०२९ जुन महिनासम्म जारी रहनेछ । यो लक्ष्य हासिल गर्न, जाइकाले विशेष गरी निम्न चार वटा परिणामहरू प्राप्त गर्न सहयोग गर्दछ ।

- एकीकृत पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनको समीक्षा र विश्लेषण
- शिक्षकहरूको व्यावसायिक विकास प्रशिक्षणलाई प्रभावकारी रूपमा वितरण गर्न रोस्टर प्रशिक्षकहरूलाई सहित शैक्षिक तालिम केन्द्र एकिकृत पाठ्यक्रममा शिक्षक पेशागत विकास तालिमलाइ प्रभावकारी बनाउन
- गणितमा जोड दिएर आधारभूत तह (कक्षा १-३) का पाठहरू सुधार गर्न स्थानिय सरकारहरू द्वारा विद्यालय स्तरमा शिक्षकहरूको पेशागत विकासको गतिविधिहरू व्यवस्थित र सहयोग गर्नु
- गणितमा आधारभूत प्रवीणता सुधार गर्न आधारभूत तहका पाठहरूको गुणस्तर बढाउन शिक्षकहरूको पेशागत विकासको लागि सिकेका असल अभ्यासहरू र पाठहरू प्रदान गर्नु

भावी कार्यदिशा

नेपालमा जाइकाको भावी सहयोग रणनीतिले शिक्षकहरूको पेशागत विकास गतिविधिहरू र शिक्षण सामग्रीहरूको विकास मार्फत सिकाइ परिणाम सुधार गर्न केन्द्रित आधारभूत शिक्षाको गुणस्तरमा थप जोड दिने छ ।

जाइकाले विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजनाको समग्र खाका अन्तर्गत विभिन्न योजनाहरू मार्फत शिक्षामा सहयोग पुर्याउने सम्भावनाहरूको खोजी जारी राख्ने छ।

जाइकाले विद्यालय शिक्षा क्षेत्र कार्यक्रम ढाँचा अन्तर्गत विभिन्न योजनाहरू मार्फत शिक्षामा सहयोग निरन्तर राख्नेछ ।

स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार

- धुलिखेल अस्पतालमा आघत र आपतकालीन चिकित्सा केन्द्र निर्माण परियोजन
- आमा र बालबालिकाहरूको निरन्तर हेरचाह सुधारका लागि मातृशिशु स्वास्थ्य हातेपुस्तिकाको प्रयोग परियोजना

स्वास्थ्य क्षेत्र सुधार कार्यक्रम

राष्ट्रिय चिकित्सा विज्ञान प्रतिष्ठान, बिर अस्पताल, काठमाडौँ

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्यबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क पाउने र स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँच हुने मौलिक हक स्थापित गरेको छ । मुलुकको नयाँ संविधानलाई मध्यनजर गर्दै सङ्घीयस्तरमा स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६ तर्जुमा गरेको छ । सङ्घीय संसदले स्वास्थ्य सेवामा नागरिकको संवैधानिक अधिकारलाई व्यवहारमा उतार्न सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन र जनस्वास्थ्य सेवा ऐन जस्ता विभिन्न ऐन तर्जुमा गरको छ

माथि उल्लिखित नीतिहरू पूरा गर्न नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीति (NHSS) २०१५-२०२२ ले सार्वभौमिक स्वास्थ्य ढाचाँ कार्यान्वयन गरिएको थियो । यस रणनीतिले नेपालको स्वास्थ्य क्षेत्रलाई स्वास्थ्य सेवामा सर्वव्यापी पहुँचतर्फ अघि बढाउन चारवटा प्रमुख रणनीतिक निर्देशनहरू तय गरेको थियो : (१) स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच, (२) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, (३) स्वास्थ्य प्रणालीमा सुधार र (४) बहुपक्षीय सहकार्य । फलस्वरूप, नेपालले समग्र स्वास्थ्य उपलब्धिहरूको सुधारमा निरन्तर प्रगति गरेको थियो । विशेष गरी, बाल जीवन रक्षा तथा मातृ स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय प्रगति भएको छ जुन दिगो विकास लक्ष्यअन्तर्गत लक्ष्य ३ रहेको छ । यससँगै नेपालले जनस्वास्थ्य सेवालाई देशका दुर्गम क्षेत्रहरूमा विस्तार गर्दै स्वास्थ्य सेवामा जनताको पहुँच बढाएको छ ।

स्वास्थ्य क्षेत्रमा उल्लेखनीय उपलब्धिहरू भए तापनि केही चुनौती र समस्याहरू अझै बाँकी रहेका छन् । यी चुनौती तथा समस्याले स्वास्थ्य सेवाको आवश्यकता रहेका सबै व्यक्तिसम्म गुणस्तरीय र समतामूलक स्वास्थ्य सेवा पुर्‍याउन वाधा खडा गर्दछन् । खास गरी दुर्गम क्षेत्रमा रहेका स्वास्थ्य संस्थामा गुणस्तरीय चिकित्सकीय उपकरण र प्रशिक्षणप्राप्त स्वास्थ्यकर्मी नहुँदा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच कमीहुनु केही प्रमुख चुनौती र समस्या हुन् । जनताले आर्थिक, सामाजिक-सांस्कृतिक, भौगोलिक र संस्थागत अवरोधका कारण स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पाउन सकेका छैनन् र उपलब्ध स्वास्थ्य सेवाको उपयोग न्यून हुन पुगेको छ । पुनरावृत्ति भइरहने प्राकृतिक विपद्, सडक दुर्घटनाका कारण हुने मृत्यु तथा चोटपटक र २०७२ सालको वैशाखमा गएको विनाशकारी महाभूकम्प र त्यसपछिका परकम्पका कारण हजारभन्दा बढी स्वास्थ्य संस्थाहरू प्रभावित भएका थिए र कोभिड-१९ को महामारीले स्वास्थ्य सेवाप्रवाह तथा वितरण प्रणालीमा ठूलो असर परेको छ । त्यसै गरी भर्खरै निर्माण भएको सङ्घीय शासन संरचनामा स्वास्थ्य प्रणालीको क्षमतामा रहेको ठूलो कमीले गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवालाई समन्वयात्मक रूपमा सुनिश्चित गर्न कठिन बनाइरहेको छ । नयाँ शासन संरचनाअनुसार सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा एकीकृत र समन्वयात्मक सुशासन कायम गर्नु, विषयगत तथा व्यवस्थापकीय माध्यमबाट स्वास्थ्य प्रणाली तथा सेवालाई बृहत्तर क्षेत्रमा विस्तार गर्नु (नसर्ने रोगका सेवा र आमा र बालबालिकाहरूको निरन्तर हेरचाह) महत्वपूर्ण रहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा स्वास्थ्य क्षेत्रमा थप सुधारका लागि नेपाल सरकारले सङ्घीय स्वास्थ्य प्रणाली, राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६ र दिगो विकास लक्ष्यअनुरूप हुने गरी नयाँ स्वास्थ्य क्षेत्र रणनीतिक योजना २०२३-२०३० लागु गरेको छ (१) स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच, (२) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, (३) स्वास्थ्य प्रणाली सुधार र (४) बहुक्षेत्रीय दृष्टिकोण जस्ता चार प्रमुख रणनीतिक निर्देशनहरू समावेश छन् । यो योजनाले अतिकम विकसित देशबाट माथि उठ्ने नेपालको आकांक्षालाई पनि आत्मसाथ गर्ने छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाले सन् १९७० देखि नै नेपालको स्वास्थ्य क्षेत्रमा सहयोग गर्दै आएको छ । यसमा स्वास्थ्य संस्थाको निर्माण स्तरोन्नति, मेडिकल/चिकित्सा उपकरण र स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनशक्ति विकासका लागी जाइकाले अनुदान तथा प्राविधिक सहायताहरु गर्दै आएको छ ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पतालको निर्माण सन् १९८२ मा जापान सरकारको अनुदान सहयोगमा भएको थियो । त्यसबेलादेखि अहिलेसम्म जाइका नेपाल र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पतालले सहकार्यको गौरवशाली ४० औंवर्ष पूरा गरेका छन् । आज यो अस्पताल मुलुकमै उत्कृष्ट सुविधा तथा स्रोतसाधनसहित स्वास्थ्य सेवाप्रदायकको सूचीमा पहिलो स्थानमा रहेको छ । त्यसै गरी, सन् २०१७ मा चिकित्सकीय उपकरण सुधारका लागि अनुदान सहायता उत्कृष्ट परियोजना भएको छ । यस परियोजनाले १.५ टेस्लाको म्याग्नेटिक रिजोनेन्स इमेजिङ (एमआरआई), हाइ प्रेसर स्ट्रीम स्टेरिलाइजर; सी-आर्म एक्स-रे मेसिन र अन्य धेरै अत्याधुनिक (उन्नत) चिकित्सा उपकरणहरू तीन वर्षको मर्मतसम्भार सम्झौता र उत्पादनकर्ताको वारेन्टी अवधिसहित खरिद गरी जडान गरेको थियो । उपकरणहरू उपलब्ध गराउनुका अतिरिक्त नयाँ एमआरआई कक्षको मर्मतसम्भार, विभिन्न ठाउँमा वाटरप्रुफिङ कार्य, प्रिभेन्टिभ उपकरण मर्मतसम्भारका लागि प्राविधिक पक्षहरूको प्रबन्ध र उपकरणको उचित प्रयोग तथा मर्मतसम्भारका लागि सेवाकालिन प्रशिक्षण पनि प्रदान गरिएको थियो । त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षण अस्पतालले एकीकृत क्लिनिकल सेवा, चिकित्सा तथा नर्सिङ शिक्षा र अनुसन्धान कार्यक्रमहरू मार्फत

KANTI CHILDREN'S HOSPITAL (NEW MRI ROOM)

Portable X-ray

X-ray

स्वास्थ्य सेवा अति आवश्यक परेका बिरामीहरूलाई उत्कृष्ट स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने देशकै अग्रणी स्वास्थ्य संस्था बनेको छ ।

त्यसै गरी, २०७२ सालको महाभूकम्पका कारण भत्किएका अस्पतालहरूको पुनर्निर्माणसम्बन्धी तत्कालका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न जाइकाले वीर अस्पताल र परोपकार प्रसूति तथा महिला अस्पतालको पुनर्निर्माणका लागि अनुदान सहयोगसहितका परियोजनाहरूबाट सहयोग गरेको थियो । अर्को जापानी अनुदान सहयोगमा सञ्चालित परियोजनाले आठवटा ठूला सरकारी अस्पतालमा मेडिकल उपकरणहरू स्तरोन्नति गरी नसर्ने रोगहरूको निदान तथा उपचार प्रणालीलाई सुदृढ बनाउने लक्ष्य पुरा गरेको छ ।

धुलिखेल अस्पतालको आघात र आपतकालीन केन्द्र सुधारका लागि नयाँ अनुदान सहायता परियोजनाले आघात र आपतकालीन चिकित्सा बिरामीहरूको लागि चिकित्सकीय सेवा र प्रतिक्रिया क्षमता सुदृढ गर्ने उद्देश्य राख्दछ, जसमा अस्पतालमा आघात केन्द्र निर्माण र चिकित्सकीय उपकरणहरूको आपूर्ति समावेश छ।

अर्कोतर्फ, जाइका स्वास्थ्य शिक्षा, क्षयरोग, विद्यालय स्वास्थ्य र पोषण, र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा मानव संसाधनको विकास गर्न दीर्घकालीन प्राविधिक सहकार्य प्रदान गर्दै आइरहेको छ। दक्षिण एसियाको औसतभन्दा अझै उच्च मातृ मृत्युदरको स्थितिमा, स्वास्थ्य सेवा विभाग, स्वास्थ्य र जनसंख्या मन्त्रालय र जाइकाले "आमा र बालबालिकाहरूको निरन्तर हेरचाह सुधार गर्न मातृशिशु स्वास्थ्य हातेपुस्तिकाको उपयोग मार्फत परियोजना" अप्रिल २०२५ देखि मार्च २०२९ सम्म कार्यान्वयन गर्ने तयारी भइसकेको छ ।

त्यसै गरी, जाइकाले आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा विद्यालयका बालिबालिकाको पहुँच सुधार गर्न, रोगको रोकथाम गर्न, विद्यालयका विद्यार्थीमार्फत आमाबुबा तथा समुदायको स्वास्थ्य सुधार गर्न जापानी स्वयंसेवकहरू पठाएर र जापानी गैरसरकारी संस्था र स्थानीय गैरसरकारी संस्थाहरूको सहकार्यमा धेरै परियोजनाहरू सञ्चालन गरी स्वास्थ्य क्षेत्रमा सहयोग गर्दछ ।

भावी कार्यदिशा

जाइकाले चिकित्सा उपकरण, स्वास्थ्य सुविधा र अस्पतालहरूमा क्षमता अभिवृद्धि तथा आमा तथा बालबालिकाको हेरचाहको निरन्तरता मार्फत निदान र उपचार क्षमता सुदृढीकरणमा सहयोग जारी राख्नेछ ।मध्यम र दीर्घकालीन रूपमा जाइकाले सङ्क्रामक तथा नसर्ने रोगहरूको क्षेत्रमा दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुदृढीकरण गर्ने गरी आफ्नो सहयोग विस्तार गर्ने तयारी गरिरहेको छ ।

शहरी वातावरण सुधार

- खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता (WASH) कार्यक्रम सल्लाहकार
- पोखरामा खानेपानी सेवा सुधार कार्यक्रम
- बिराटनगरमा खानेपानी सेवा सुधार कार्यक्रम
- पोखरामा फोहरपानी/ढल व्यवस्थापन सम्बन्धी गुरुयोजना निर्माण परियोजना
- काठमाडौं उपत्यका खानेपानी लिमिटेड (केयुकेएल) को खानेपानी सेवा सुधारका लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना
- नेपाल खानेपानी संस्थानको खानेपानी सेवा सुधारका लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना
- वाटर इन्जिनियरिङ र उपयोगिता व्यवस्थापन : भावी नेतृत्वका लागि प्रशिक्षण कार्यक्रम व्यवस्थापन

6 CLEAN WATER AND SANITATION

शहरी वातावरण सुधार कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

शहरी वातावरणअन्तर्गत धेरै क्षेत्रहरू पर्दछन् । जाइकाको शहरी वातावरण सुधार कार्यक्रमले मूलतः दुईवटा पक्षलाई समेटेको छ :

(१) खानेपानी आपूर्ति र स्वच्छता

(२) फोहोरमैला व्यवस्थापन

जाइकाले दिगो विकास लक्ष्य ६ "सबैका लागि स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइ" अनुरूप नेपाल सरकारले खानेपानी आपूर्ति तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनका सम्बन्धमा तय गर्ने आवश्यकताका आधारमा आफ्नो सहयोग रणनीति तय गर्दछ ।

खानेपानी आपूर्ति तथा सरसफाइ

स्वच्छ खानेपानीको पहुँच सबैको आवश्यकता र मौलिक मानव अधिकार हो । तर आजसम्म नेपाली जनता खानेपानी र गुणस्तरीय सरसफाइ सुविधाका लागि सङ्घर्षरत नै छन् । नेपालको दिगो विकास लक्ष्यसम्बन्धी मार्गचित्रले सन् २०३० सम्ममा ९०% जनसङ्ख्यासम्म सुरक्षित खानेपानी पुऱ्याउने र ९०% शहरी घरपरिवारमा ढल प्रणाली वा दिसाजन्य लेदो व्यवस्थापन प्रणाली भएको चर्पी हुने लक्ष्य राखेको छ । तर अहिलेको परिदृश्यमा सो लक्ष्य हासिल गर्न अझै लामो यात्रा तह गर्नुपर्ने देखिन्छ । सुरक्षित व्यवस्थापनसहितको खानेपानी र सरसफाइ सुविधामा पहुँच भएको जनसङ्ख्या क्रमशः १८% र ४९% मात्र रहेका छन् (संयुक्त अनुगमन कार्यक्रम प्रतिवेदन, २०२१) । त्यसै गरी, खानेपानीको गुणस्तर सुनिश्चित गरिएको छैन र फलस्वरूप खानेपानी योजनाहरूको न्यून कार्यक्षमता र व्यवस्थित अनुगमन संयन्त्रको अभावका कारण ई-कोलाई जस्ता रोग जीवाणुको जोखिम उच्च रहेको छ ।

जाइकाको सहयोग

नेपालको खानेपानी क्षेत्रमा जापान सरकारले सन् १९७० को दशकदेखि नै सहयोग गर्दै आएको छ । जाइकाले विशेष गरी नेपालका शहरी र अर्धशहरी क्षेत्रमा खानेपानी तथा सरसफाइ सुधारका लागि अविच्छिन्न नीतिगत, आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउँदै आएको छ ।

हाल, जाइकाको सहयोगलाई नेपालले तय गरेको राष्ट्रिय दिगो विकास लक्ष्यहरूसँग जोडिएको छ । नेपालका ठूला शहरमा खानेपानी सेवाको सुधार तथा व्यवस्थापन गरी सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच बढाउन र सरसफाइ अभ्यासको प्रवर्द्धन गर्नेमा जाइकाको सहायता रणनीति केन्द्रित छ । यस सम्बन्धमा धेरै कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेका छन् :

- जाइकाले काठमाडौंपछिको दोस्रो ठूलो शहर पोखरामा जापानी अनुदान सहयोगअन्तर्गत खानेपानी प्रशोधन केन्द्र र वितरण सञ्जाल निर्माण गरी खानेपानी सेवामा सुधार गर्न सहयोग गरिरहेको छ ।
- यस्तै प्रकारको सहयोग नेपालको प्रमुख औद्योगिक शहर विराटनगर महानगरपालिकामा खानेपानी सेवा सुधारका लागि कार्यान्वयनमा रहेको छ ।
- काठमाडौं उपत्यकामा जाइकाले जापान सरकारको ऋण सहयोगमार्फत बहुप्रतीक्षित मेलम्ची खानेपानी आयोजनाअन्तर्गत प्रतिदिन ८.५ करोड लिटर पानी प्रशोधन क्षमताको मेलम्ची खानेपानी आयोजना खानेपानी प्रशोधन प्लान्टको निर्माणमा सहयोग गरेको छ ।
- पोखरा महानगरपालिकामा फोहोरपानी व्यवस्थापनको गुरुयोजना तर्जुमा सन् २०२४ मा पुरा भयो । यस गुरुयोजनाले अनसाइट र अफसाइट सरसफाइ सुधारका प्राथमिक परियोजनाहरू पहिचान गर्ने उद्देश्य राखेको थियो ।

खानेपानी संरचनाहरूको निर्माणसँगै जाइकाले उन्नत सेवा प्रवाहका लागि खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाहरूको संस्थागत सुदृढीकरणमा पनि उत्तिकै जोड दिएको छ । यस सम्बन्धमा धेरै प्राविधिक सहयोग परियोजनाहरू कार्यान्वयन भइरहेका छन्, जस्तै :

- काठमाडौं उपत्यका खानेपानी लिमिटेड (केयुकेएल) को खानेपानी सेवा सुधारका लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना
- नेपाल खानेपानी संस्थानको खानेपानी सेवा सुधारका लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना

यसबाहेक, संघीय र स्थानीय सरकारी निकायहरूको फोहोर पानी व्यवस्थापन क्षमता सुदृढीकरणमा प्राविधिक सहयोगलाई पनि फोहोर पानी व्यवस्थापनको लागि उपर्युक्त गुरुयोजनाबाट सिफारिसहरू मध्ये एकको रूपमा हेरिएको छ।

त्यसै गरी, क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रम जाइकाको हरेक सहायता रणनीतिमा सम्मिलित रहेको छ । सरकारी अधिकारीहरूको वृत्ति विकासका लागि जाइकाले विभिन्न अल्पकालीन र दीर्घकालीन प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूमार्फत यसलाई कार्यान्वयन गर्दै आएको छ ।

जाइकाले वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अन्य क्रियाकलापमा पनि सहयोग गर्दछ । सौर्य विद्युत् उत्पादन प्रणालीद्वारा स्वच्छ ऊर्जाको शुरुवाती परियोजना जाइकाको सहयोगमा सञ्चालित पहिलो र नमूना परियोजना थियो । यसलाई जापानको वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी विशेष अनुदान सहायताअन्तर्गत अघि बढाइएको थियो । त्यसै गरी स्वच्छ काठमाडौं उपत्यका परियोजना लाई फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्रमा कोसेढुङ्गा परियोजनाका रूपमा लिइन्छ ।

पोखराको नयाँ पानी प्रशोधन केन्द्र जसले यहाँका बासिन्दाहरूलाई सफा पानी सुनिश्चित गर्दछ

निजी क्षेत्र विकास

- वैदेशिक लगानी सल्लाहकार
- Dolma Impact Fund II “इम्प्याक्ट इन्भेस्टमेन्ट प्रवर्द्धन परियोजना”
- अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासीहरूका लागि व्यवसाय विकास र उद्यमिता समर्थन कार्यक्रम परियोजना

निजी क्षेत्रको विकास कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

धेरै देशहरूका लागि वैदेशिक लगानी निजी बाह्य लगानीको एक महत्वपूर्ण स्रोतको रूपमा रहिआएको छ । यसको महत्व विकासशील अर्थतन्त्रहरूमा अझ बढी रहेको छ किनभने यसले वित्तीय स्रोतहरूसँगै प्रविधि तथा सीपको हस्तान्तरण र विश्व बजारसम्मको पहुँचमा सहयोग पुर्‍याउँदछ । नेपालले पनि घरेलु उत्पादन प्रवर्द्धन गर्न वैदेशिक लगानी बढाउने प्रयास गरिरहेको छ । सन् २०२०/२१ मा वैदेशिक लगानी प्रवाह २०१९/२० को तुलनामा १९% ले बढेको देखिन्छ । वैदेशिक लगानी प्रवर्द्धनका लागि नेपाल सरकारले प्रविधि स्थापना र आवश्यक ज्ञानमा जोड दिइरहेको छ ।

सन् ९० को दशकको प्रारम्भमा उदार आर्थिक नीति अपनाएपछि बैंकिङ, मिडिया र दूरसञ्चार क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको लगानी बढेको देखिन्छ । जलविद्युत्, पर्यटन, कृषि र प्रशोधन उद्योग निजी क्षेत्रको लगानीको प्रचुर सम्भावना रहेका क्षेत्र हुन् । यद्यपि, विशेष गरी लगानीको वातावरण, न्यून निर्यात प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता र स्वदेशी उद्योगको आयात प्रतिस्थापन क्षमता अपर्याप्त भएकाले नेपालले लगातार ठूलो व्यापार घाटाको बेहोरिरहेको छ ।

नेपालको श्रम बजारमा प्रवेश गर्ने वार्षिक श्रमशक्ति १ करोड ६० लाखभन्दा बढी छ (सन् २०२१) । वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने विप्रेषण (कुल गार्हस्थ उत्पादनको २४.७%, सन् २०२१ को आँकडाअनुसार) ले भुक्तानी सन्तुलन बनाउन योगदान दिने गरेको छ । तर विप्रेषणमा आधारित अर्थतन्त्र दीर्घकालमा कमजोर हुँदै जानेछ । एकातिर यो अवस्था चुनौती हो भने अर्कोतिर निजी क्षेत्रको लगानीका लागि अवसर पनि हो । अहिले राजनीतिक सङ्क्रमण सकिएको छ । नेपालमा राजनीतिक स्थिरता स्थापित हुँदै बिस्तारै आर्थिक वृद्धितर्फ बढ्दै गएको छ । यी सकारात्मक परिवर्तनहरूले नेपालमा लगानी प्रवर्द्धनका लागि अनुकूल वातावरण ल्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाको वैदेशिक लगानी सल्लाहकार नेपाल लगानी बोर्डको कार्यालयमा रहेको छ ।

लगानीमैत्री वातावरण प्रवर्द्धन, स्वदेशी तथा विदेशी लगानीको परिचालन र व्यवस्थापन गरी नेपालको आर्थिक विकासका लागि प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीलाई सहजीकरण गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाको क्षमता र कार्यलाई सुदृढ पार्नु वैदेशिक लगानी सल्लाहकारको उद्देश्य हो । दिगो औद्योगिक विकासका लागि नेपालमा लगानी गर्न जापानीलगायतका कम्पनीलाई सहजीकरण गर्नुका साथै व्यापार तथा लगानी प्रवर्द्धन तथा यस क्षेत्रसँग सम्बद्ध क्षेत्रको मानव संशाधन विकासमार्फत निजी क्षेत्रलाई सक्रिय तुल्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

जाइकाको सन् २०१४ मा शुरु भएको निजी क्षेत्र विकास योजनाअन्तर्गत नेपालमा प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानीको विकास र प्रवर्द्धनमा जाइकाका विदेशी लगानी सल्लाहकारले सहयोग गर्दै आएका छन् ।

लगानी सल्लाहकारका प्रमुख कार्यहरू निम्नानुसार छन्

१. नेपालमा कार्यालय स्थापनाका लागि सूचनाको व्यवस्था
२. नेपाल प्रवेश गर्ने जापानी कम्पनीको व्यवसायमा सहयोग
३. नेपाल सरकारका निकायहरूसँग सहयोग
४. विभिन्न प्रश्नहरूको उचित जवाफ
५. नेपालमा कार्यरत जापानी कम्पनीलाई सहयोग

जाइकाले श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयलाई 'अन्तर्राष्ट्रिय आप्रवासीका लागि वृत्ति विकास तथा उद्यमशीलता सहयोग कार्यक्रम परियोजना' मार्फत नेपालमा उद्यमशीलता सहयोग र वृत्ति विकास अभिवृद्धि गरी नेपाली समाज र वातावरणमा वैदेशिक श्रमिकआप्रवासीको पुनः एकीकरण का लागि प्राविधिक सहयोग परियोजना (२०२३-२०२७) मार्फत सहयोग गर्दै आएको छ । यस परियोजनाको उद्देश्य देशमा रोजगारीको अवसर बढाउनुका साथै जापानमा रहँदा प्रयोग गरिएका सीपहरू हस्तान्तरण गर्नु हो ।

यो परियोजना जापानबाट फर्केका आप्रवासीहरूको वृत्ति विकास तथा उद्यमशीलता सहयोग कार्यक्रमका लागि कार्यान्वयन गरिनेछ जसको उद्देश्य नेपालको औद्योगिक विकासलाई प्रबर्द्धन गर्न उनीहरूको सूचना पहुँच अभिवृद्धि र उनीहरूको क्षमता विकास गर्नु हो । यस परियोजनाले मागमा आधारित दृष्टिकोण अपनाउँदछ जसले स्वदेश फर्केका आप्रवासीहरूलाई सहयोग गर्दछ जसले सीप र दक्षता हासिल गर्न चाहन्छन् र नेपालमा उत्पादनशील व्यवसाय/ क्यारियर स्थापना गर्न को लागी उनीहरूको प्राप्त ज्ञानलाई थप कार्यान्वयन गर्न र अन्ततः नेपालको आर्थिक विकासमा योगदान पुर् याउँदछ। यस परियोजनाले दिगो विकास लक्ष्यको आठौं लक्ष्य 'सभ्य काम र आर्थिक वृद्धि' पूरा गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

जाइकाले जापानमा हुने सामूहिक र देशकेन्द्रित प्रशिक्षणमा सहभागी हुन नेपालका सरकारी अधिकारीलाई प्रशिक्षण सहायता कार्यक्रममार्फत सहयोग गर्दै आएको छ । यस्ता प्रशिक्षणको उद्देश्य लगानीका वातावरण प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पर्ने ज्ञान र सीप उपलब्ध गराउनु तथा हस्तान्तरण गर्नुका साथै वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्न नीतिगत सुधारमा सहयोग गर्नु हो । यस कार्यक्रमले नेपालमा वैदेशिक लगानीको वातावरण सुधार गर्नुका साथै स्थानीय उद्यमको विकास, प्रविधि हस्तान्तरण, सार्वजनिक निजी साझेदारीमार्फत अनुकूल लगानी प्रवर्द्धन गर्ने र उद्योगहरूका लागि जनशक्ति विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ । सन् २०२१ मा, जाइकाले ऊर्जा क्षेत्रमा भर्टिकल सेपरेसन सार्वजनिक-निजी साझेदारी मोडेल ल्याएको थियो, जसको उद्देश्य ठूला पूर्वाधार परियोजनाहरू (जलविद्युत् र अन्य) मा निजी लगानी भित्र्याउन मद्दत गर्नु रहेको छ ।

भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण

- आपत्कालीन विद्यालय पुनर्निर्माण परियोजना
- सुरक्षित भवन निर्माणका लागि राष्ट्रिय भवन संहिता पालना प्रवर्द्धन परियोजना
- काठमाडौं उपत्यकाको उत्थानशीलताका लागि विपद् जोखिम सुशासन सुदृढीकरण परियोजना
- सुनसरी र मोरङ जिल्लामा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि बाढी नियन्त्रण क्षमता विकास परियोजना

भूकम्पपछिको पुनर्निर्माण कार्यक्रम

सिन्धुपाल्चोकमा निर्माणाधीन घर

पृष्ठभूमि

२०७२ साल वैशाख १२ गते नेपालमा ७.८ म्याग्निच्युडको विनाशकारी भूकम्प गएको थियो । त्यसपछि वैशाख २९ गते ७.३ म्याग्निच्युडको अर्को शक्तिशाली पराकम्प गएको थियो । यो महाभूकम्पमा परी करीब ९,००० व्यक्तिको मृत्यु भएको थियो भने २२,००० घाइते भएका थिए । ५ लाखभन्दा बढी घरहरू पूर्ण वा आंशिक रूपमा क्षतिग्रस्त हुनुका साथै ३० लाख व्यक्तिहरू घरबारविहीन भए । भूकम्पका कारण करीब ७ हजार विद्यालयमा क्षति पुगेको थियो भने हजारौं बालबालिकाको शिक्षा प्रभावित भएको थियो । भूकम्पले भौतिक पूर्वाधारमा मात्रै क्षति पुऱ्याएको थिएन यसका साथै सर्वसाधारणको जीविकोपार्जन र स्थानीय अर्थतन्त्रमा पनि ठूलो असर पारेको थियो । नेपालको लामो समयदेखिको विकास सहयात्री जाइकाले नेपाल सरकार र नेपालका जनतालाई भूकम्पपछिको पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणका विभिन्न क्षेत्रमा सहयोग गरेको छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाको सहयोग अझ राम्रो र बलियो निर्माणको अवधारणामा आधारित रहँदै जापानको ज्ञान, अनुभव र प्रविधिको आदान प्रदान मार्फत ग्रामीण आवास, विद्यालय, अस्पताल, सांस्कृतिक सम्पदा र अन्य सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको पुनर्स्थापना तथा र पुनर्निर्माणमा केन्द्रित थियो । भौगोलिक रूपमा जाइकाको सहयोग काठमाडौं उपत्यकाका साथै भूकम्पबाट अत्यन्त प्रभावित अन्य दुई जिल्ला जिल्ला गोरखा र सिन्धुपाल्चोकमा केन्द्रित थियो । जाइकाको भूकम्प पुनर्लाभ सम्बन्धी सहयोगका कार्यहरु सम्पन्न भइसकेका छन् । जाइकाको सहयोग निम्न प्राथमिकता क्षेत्रहरूमा थियो ।

१. विद्यालय पुनर्निर्माण

भूकम्प लगत्तै जाइकाले तीनवटा जिल्लाहरूमा आंशिक रूपमा क्षतिग्रस्त विद्यालय संरचनाहरू पुनर्स्थापना गर्न र १८४ कक्षाकोठा मर्मत गर्न आपत्कालीन सहायता प्रदान गरेको थियो । आपत्कालीन विद्यालय पुनर्निर्माण परियोजनाले जाइकाले तयार पारेको भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्देशिकाका आधारमा ६ जिल्लाका २७४ विद्यालय पुनर्निर्माण गर्न सहयोग गऱ्यो ।

पाटन माध्यमिक विद्यालय, ललितपुर

२०२३ को पश्चिम नेपाल भूकम्पबाट प्रभावित विद्यालयहरूको पुनःनिर्माण गर्न नेपाल सरकारको अनुरोधमा आपतकालीन विद्यालय पुनःनिर्माण परियोजना विस्तार गरिएको छ ।

२. आवास पुनर्निर्माण

आपतकालीन आवास पुनर्निर्माण परियोजना मार्फत जाइकाले गोरखा र सिन्धुपाल्चोकमा घर पुनर्निर्माणका लागि करिब ३५ हजार लाभग्राहीलाई आर्थिक सहयोग र करिब ९५ हजार लाभग्राहीलाई प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराएको थियो ।

जाइकाले भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माणका लागि भवनको मापदण्ड, निर्देशिका र प्रशिक्षण सामाग्री तयार गर्न पनि सहयोग गरेको थियो । यी सामग्री कसरी प्रयोग गर्ने भन्ने सम्बन्धमा डकर्मी (मिस्त्री), इन्जिनियर र घरधनीका लागि प्रशिक्षण पनि सञ्चालन गरेको थियो । पुनर्निर्माणमा समुदायलाई प्रत्यक्ष संलग्न गराएर आवास पुनर्निर्माणलाई तीव्रता दिन सामुदायिक परिचालन कार्यक्रम ल्याइयो । ८५ हजारभन्दा बढी (करीब ९०%) घरहरूको पुनर्निर्माण सन् २०२० को डिसेम्बरमा पूरा भइसकेको थियो ।

३. सार्वजनिक पूर्वाधार

भूकम्पपछि जाइकाले क्षतिग्रस्त काठमाडौं-भक्तपुर सडक खण्ड र सिन्धुली सडकको पुनर्स्थापना गरेको थियो । अनुदान सहयोगमार्फत वीर अस्पताल र परोपकार प्रसूति तथा महिला अस्पतालको पुनर्निर्माण (काठमाडौं), तीनवटा पुल (गोरखा) र चौतारामा खानेपानी

वितरण प्रणालीको पुनर्स्थापना (सिन्धुपाल्चोक) गरिएको थियो । त्यसै गरी जाइकाले तत्कालका आवश्यकताहरू सम्बोधन गर्न सहयोग गर्ने शीघ्र प्रभाव परियोजनाहरू अन्तर्गत गोरखा र सिन्धुपाल्चोकमा लगभग २२ वटा साना स्तरका सार्वजनिक संरचनाहरूको पुनर्निर्माणमा सहयोग गरेको थियो ।

४. सांस्कृतिक सम्पदा

जाइकाले काठमाडौं दरबार स्क्वायरमा रहेको शिव मन्दिर र आगन्छेँ मन्दिर, पाटन दरबार स्क्वायरमा रहेको देगु तलेजु मन्दिरको पुनर्स्थापना/पुनर्निर्माणमा सहयोग गर्न पुरातत्व विभागमा जापानी विज्ञहरू पठाएको थियो ।

५. जीविकोपार्जन पुनर्लाभ

जाइकाले गोरखा र सिन्धुपाल्चोकका भूकम्प प्रभावित समुदायको जीविकोपार्जन सुधार गर्न पनि सहयोग गरेको थियो । जाइकाले तरकारी खेती, गुणस्तरीय बीउ उत्पादन र बाख्रा पालनमा सहयोग उपलब्ध गरायो । साथै जाइकाको सहभागितामूलक ग्रामीण पुनर्लाभ परियोजनाले जीविकोपार्जनमा आधारित विभिन्न सामुदायिक पुनर्लाभ परियोजनाहरू कार्यान्वयन गरेको थियो । यी परियोजनाले स्थानीय तहको विकास योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा समुदायका आवश्यकताहरू समावेश गर्न सहभागितामूलक प्रक्रिया तथा संयन्त्रहरू एकीकृत गरी सुदृढ बनाउने लक्ष्य राखेको थियो ।

६. पुनर्लाभ योजना र विपद् पूर्वतयारी

जाइकाले गोरखा र सिन्धुपाल्चोक जिल्लाका लागि अझ राम्रो र बलियो निर्माणको अवधारणामा आधारित पुनर्लाभ तथा पुनर्स्थापना योजना बनाउन सहयोग गरेको थियो । राजधानीमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि बृहत् नीतिगत खाकाको रूपमा काठमाडौं उपत्यका उत्थानशीलता योजना पनि तयार गरिएको थियो । गोरखा र सिन्धुपाल्चोकको प्रकोप जोखिम नक्सा तयार गरियो भने भविष्यमा भूकम्पबाट हुन सक्ने सम्भावित मानवीय, पूर्वाधार र आर्थिक क्षतिको विश्लेषण गर्न काठमाडौं उपत्यकाको भूकम्प जोखिम मूल्याङ्कन गरिएको थियो । सहभागितामूलक ग्रामीण पुनर्लाभ परियोजनाले स्थानीय सरकारहरूका लागि "स्थानीय योजनामा सामुदायिक उत्थानशीलता तथा पुनर्लाभ मूलप्रवाहीकरणका दिगदर्शन" विकास गरेको थियो ।

भावी कार्यदिशा

अहिले गोरखा भूकम्प गएको दश वर्ष बितिसकेको छ र संपूर्ण पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणको काम सम्पन्न भइसकेको छ । जाइकाको सहयोग भूकम्पपछिको पुनर्निर्माणबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरणतर्फ केन्द्रित भएको छ, जाइकाको परियोजनाहरू अब यस मुलुकलाई विपद् उत्थानशील बनाउने र भविष्यका विपद्का लागि तयार रहन सहयोग गर्ने परियोजनाहरूमा रूपान्तरण हुँदैछन् ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम

भवन निर्माण भइरहेको ठाउँमा भवन निर्माण संहिताको पालना भइरहेको छ छैन भनी गरिएको आधारभूत सर्वेक्षण

पृष्ठभूमि

विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा जाइकाको सहयोग जलउत्पन्न विपद् तथा भूकम्प व्यवस्थापनमा केन्द्रित रहेको छ । सन् १९९१ देखि जाइकाले जलउत्पन्न विपद् रोकथामका कार्यमा सहयोग गर्दै आएको छ । शुरूमा जाइकाले उलउत्पन्न विपद् रोकथाम प्राविधिक केन्द्र स्थापना गर्न सहयोग गरेको थियो र यसले पछि नेपाल सरकारको नियमित विभाग जलउत्पन्न विपद् व्यवस्थापन विभागको रूपमा कार्य गर्न थाल्यो । हालैको सरकारी पुनर्संरचनापछि यो विभाग फेरि सिँचाइ विभागमा गाभिएर जलस्रोत तथा सिँचाइ विभाग बनेको छ ।

सन् २०१५ को गोरखा भूकम्पपछि जाइकाले भूकम्पीय जोखिममा बढी ध्यान केन्द्रित गरेको छ । काठमाडौं उपत्यकाको भूकम्प जोखिम मूल्याङ्कन परियोजना र हिमालयन भूकम्प तथा विपद् न्यूनीकरण सम्बन्धी एकीकृत अनुसन्धान परियोजना सम्पन्न भएका छन् ।

जाइकाको सहयोग

भूकम्पपछिको जाइकाको सहयोगले विपद् उत्थानशील समाज निर्माणलाई साकार पार्ने उद्देश्यका साथ अझ बलियो र राम्रो निर्माणको अवधारणामा आधारित पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण कार्यमा केन्द्रित रह्यो । पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणका कार्यहरू अन्तिम चरणमा प्रवेश गरेसँगै जाइकाले पुनर्स्थापनाका कार्य र प्रकोप मूल्याङ्कनको नतिजाबाट सिकाइ लिँदै आफ्ना कार्यहरूलाई पुनर्लाभ तथा पुनर्निर्माणबाट बिस्तारै विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा केन्द्रित गर्न थाल्यो ।

विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण स्थापना गरी यसलाई विपद् उत्थानशील नेपाल निर्माणमा अग्रणी भूमिका प्रदान गरेको छ । जाइकाले हाल काठमाडौं उपत्यकाको उत्थानशीलताका लागि विपद् जोखिम सुशासन सुदृढीकरण कार्यक्रम मार्फत राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको क्षमता सुदृढ गर्न सहयोग गरिरहेको छ । यस परियोजनाले राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरणको संस्थागत क्षमता विकास गर्न र विपद् जोखिम न्यूनीकरणको दृष्टिले उच्च प्राथमिक्तामा पर्ने योजनाहरूमा लगानी गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्न सहयोग पुर्‍याइरहेको छ। परियोजनाले स्थानीय तहको विकास योजनामा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई स्थानीयकरण र मूलप्रवाहीकरण गर्न "स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील कार्यढाँचा तर्जुमा दिग्दर्शन" पनि तयार गरेको छ।

जाइकाले शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभागलाई सुरक्षित भवन निर्माणका लागि राष्ट्रिय भवन संहिता पालनाको प्रवर्द्धन कार्यक्रम मार्फत राष्ट्रिय भवन संहिताको अनुपालन संयन्त्र सुधार गर्न सहयोग गरिरहेको छ ।

यस परियोजनाले भवन निर्माण कार्यविधिमा सुधार, प्रशिक्षण संयन्त्रको स्थापना र प्रोत्साहन संयन्त्रमा सुधार गरी काठमाडौं उपत्यकामा भवन संहिताको पालना गरी भूकम्प प्रतिरोधी र सुरक्षित भवन निर्माणमा सहजीकरण गरिरहेको छ ।

सुनसरी र मोरङ जिल्लामा बाढी नियन्त्रणको क्षमता विकास परियोजनाले जलउत्पन्न प्रकोपको क्षेत्रमा जाइकाको सहयोगलाई पुनर्जीवित गरेको छ । जलस्रोत तथा सिँचाइ विभागका कर्मचारीसँगै सम्बन्धित प्रदेश र स्थानीय तहका पदाधिकारीको बाढी नियन्त्रण योजना तर्जुमा र आयोजना कार्यान्वयन का लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने आयोजनाको लक्ष्य छ । परियोजनाले माथिका २ जिल्लाका ३ वटा नदी बेसिनका लागि बाढी प्रकोप तथा जोखिम नक्सा तथा बाढी नियन्त्रण गुरुयोजना तयार गर्नेछ र बाढी नियन्त्रण योजना निर्माण कार्यान्वयन र मर्मतसम्भारका लागि संयन्त्र स्थापना गर्ने लक्ष्य राखेको छ ।

बाढी नियन्त्रण योजनाका लागि क्रस-सेक्शन सर्वेक्षण

भावी कार्यदिशा

विपद् पूर्व गरिने लगानी र अझ बलियो र राम्रो निर्माणको अवधारणा अवलम्बन गरी विपद् जोखिम न्यून गर्न सकिने कुरामा जाइका विश्वास गर्छ । समग्र विपद् जोखिम न्यूनीकरण प्रशासनलाई सुदृढ पार्नु र विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा लगानी बढाउनु नै उत्थानशील नेपालको विकासका लागि अगाडि बढ्ने बाटो हो । जाइकाले विपद् प्रतिरोधी नेपाल निर्माणका लागि नेपाल सरकार र नेपाली जनतालाई निरन्तर सहयोग गर्ने छ ।

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

दिगो वन व्यवस्थापन मार्फत जलवायु परिवर्तन अनुकूलन परियोजना

जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम

तनहुँमा जङ्गल आगो नियन्त्रण तालिम

पृष्ठभूमि

जलवायु परिवर्तन अहिलेको वास्तविकता हो र नेपालका स्थानीय समुदायहरूले आफ्नो दैनिक जीवनमा यसको प्रत्यक्ष असर भोगिरहेका छन् । नेपाल जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका देशहरूमध्ये एक भएकाले र जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूको सामना गर्न तत्काल न्यूनीकरण र अनुकूलनका उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने तड्कारो आवश्यक्ता रहेको छ ।

विपद् रोकथाम तथा जलवायु परिवर्तनका उपाय अन्तर्गत जाइकाका लागि विकास सहायताको प्राथमिक क्षेत्रमध्ये जलवायु परिवर्तन पनि एक हो । यो जाइका ग्लोबल एजेन्डा नम्बर १६ अन्तर्गत पर्दछ जसले विकासशील देशहरूलाई अनुकूलन र न्यूनीकरणका उपायहरू, जलवायु प्रभावहरूको प्रतिक्रिया गर्न क्षमता निर्माण जस्ता पहलहरू मार्फत जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरू सम्बोधन गर्न सहयोग पुर्याउने गर्दछ।

हाल, जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा तल उल्लेखीत प्राविधिक सहायता कार्यक्रम कर्यवनयनमा रहेको छ ।

दिगो वन व्यवस्थापन मार्फत जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका लागि प्राविधिक सहायता परियोजना : राष्ट्रिय तथा स्थानीथ स्तरमा दिगो वन व्यवस्थापनमार्फत जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई तीव्रता दिन जिम्मेवार सरकारी निकायको संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले पाँचवर्षे परियोजना शुरु गरिएको हो ।

स्याङ्जामा नवीकरण गर्नुपर्ने पोखरीको गहिराई पहिचान गर्न हाइड्राउलिक कन्डक्टिभिटी परीक्षण

सरकारी प्रशासनिक क्षमता अभिवृद्धि

- जनशक्ति विकास छात्रवृत्ति कार्यक्रम

सुशासन तथा लोकतान्त्रिकरणको अभिवृद्धि

सरकारी प्रशासनिक क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

सन् २०१५ मा नेपालको संविधान जारी भएपछि नेपाल सरकारका तीन तहको संरचना - सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह - मिलेर बनेको सङ्घीयतामा रूपान्तरण भयो । सङ्घीय प्रणाली अन्तर्गत पहिलोपटक २०७४ सालमा सरकारका तीनवटै तहको निर्वाचन भयो र त्यसको पाँच वर्षपछि २०७९ सालमा सरकारका तीनवटै तहको दोस्रो निर्वाचन सम्पन्न भयो । २०७९ साल जेठमा भएको स्थानीय तहको निर्वाचनबाट ७५३ स्थानीय तहले २९३ मेयर/उपमेयर, ४६० अध्यक्ष/उपाध्यक्ष र ६ हजार ७४३ वडाध्यक्ष नवनिर्वाचित जनप्रतिनिधि पाएका छन् । त्यसैगरी स्थानीय निर्वाचनबाट निर्वाचित महिला उम्मेदवार हरूमा १३ मेयर, २ सय ३२ उपमेयर, १२ अध्यक्ष, ३ सय ३५ उपाध्यक्ष, ६९ वडाध्यक्ष र १३ हजार ७८४ वडा सदस्य पाएका छन् जसमा ६ हजार ७३२ दलित महिला उम्मेदवार निर्वाचित भएका छन् (निर्वाचन आयोग नेपालको वेबसाइट) । यसले राजनीतिक क्षेत्रमा महिलाको उपस्थितिलाई देखाउँछ ।

नेपाल सरकारले प्रदेश र स्थानीय सरकारलाई सुचारु ढङ्गले सञ्चालन गर्नका लागि विभिन्न कानूनहरू तयार गर्दै आएको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, अन्तरसरकारी

वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४, निजामती सेवा समायोजन ऐन २०७४ र स्थानीय तहको प्रशासन जस्ता विभिन्न ऐनहरूको कार्यान्वयन हुनु सरकारका विभिन्न तहहरूको प्रभावकारी सञ्चालनका लागि महत्वपूर्ण छ । विभिन्न नगरपालिका र गाउँपालिकामा नगरपालिका र गाउँपालिकाको प्रशासनले बिस्तारै राम्रो काम गरिरहेको छ । तर भर्खरै निर्वाचित स्थानीय जनप्रतिनिधिहरूसँग स्थानीय सरकार कसरी सञ्चालन गर्ने भन्ने पर्याप्त अनुभव र क्षमता नहुन सक्छ । स्रोत र राजस्वको उपयोगका सम्बन्धमा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच द्वन्द्व देखिएको छ । स्थानीय प्रशासनमा जवाफदेहिता तथा पारदर्शिताको अभाव, पर्याप्त तथा अनुभवी जनशक्तिको अभावका कारण योजना तर्जुमा प्रभावकारी नहुनु पनि प्रमुख समस्याका रूपमा रहेको छ । केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय तह, राजनीतिक दल, जनप्रतिनिधि र सामुदायिक सङ्घसंस्थाहरू नागरिकप्रति बढी जिम्मेवार र जवाफदेही हुनुपर्छ । जनतालाई सबै निर्णय प्रक्रिया र शासनका सबै तहमा सहभागी हुन सक्ने गरी सशक्तीकरण गरिनुपर्छ । भ्रष्टाचार, गलत कार्य र सार्वजनिक स्रोतको दुरूपयोगमा शून्य सहनशीलता हुनुपर्छ । यो अवस्था हासिल गर्नका लागि सार्वजनिक प्रशासनलगायत सबै तहका सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गर्न आवश्यक छ ।

जाइकाको सहयोग

माथि उल्लिखित विषयहरूलाई सम्बोधन गर्न जाइकाले स्थानीय आवश्यकता अनुरूपका कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन र प्रभावकारी सेवा प्रवाह गर्ने कुरामा स्थानीय सरकारको क्षमता अभिवृद्धि गराउन सहयोग प्रदान गर्दछ । नेपालको सङ्घीयता प्रक्रियामा सहयोग गर्न जाइकाले स्थानीय निर्वाचित प्रतिनिधिहरूलाई प्रशिक्षण दिएर उनीहरूका गतिविधिहरूलाई सहयोग गर्ने जिम्मेवारी पाएको स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको क्षमता अभिवृद्धिमा सहयोग गरेको थियो । सरकारी अधिकारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्न जाइकाले जनशक्ति विकास छात्रवृत्ति [Human Resource Development Scholarship (JDS) कार्यक्रममार्फत सहयोग गर्दै आएको छ । त्यसै गरी जाइकाले नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठान अर्थात् स्टाफ कलेजमा एक जना सल्लाहकार पठाएर अधिकृत स्तरका सरकारी अधिकारीलाई सार्वजनिक प्रशासनका सम्बन्धमा आवश्यक ज्ञान प्रभावकारी रूपमा प्रदान गर्ने नेपाल प्रशासनिक प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको क्षमता विकासमा सहयोग गरेको छ ।

जनशक्ति विकास छात्रवृत्तिका लागि जापानी अनुदान सहयोग

नेपालका लागि जनशक्ति विकास छात्रवृत्तिका लागि जापानी अनुदान सहयोगको छनोट प्रक्रिया जापानको आर्थिक वर्ष २०१५ बाट शुरु भएको हो । JDS को उद्देश्य सरकारी क्षेत्रका युवा र सक्षम कर्मचारीहरूलाई स्नातकोत्तर र पीएचडी डिग्री प्राप्त गर्ने अवसर प्रदान गरी नेपालको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा सहभागी भई मुलुकको विकासमा योगदान पुर्‍याउन नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाहमा जिम्मेवार बनाउँदै नेपाल सरकारको प्रशासनिक क्षमतालाई सुदृढ बनाउनु हो ।

प्रत्येक वर्ष यस छात्रवृत्तिले जापानका प्रतिष्ठित विश्वविद्यालयहरूमा दुई वर्षे स्नातकोत्तर (सन् २०१६ देखि) तहमा २० वटा सिट र तीन वर्षे विद्यावारिधी तहका लागि (सन् २०२० देखि) २ सिट प्रदान गर्दै आएको छ । हालसम्म १४२ जना नेपालका निजामती कर्मचारी जापानका विश्वविद्यालयहरूबाट शैक्षिक अध्ययन पूरा गरी नेपाल फर्किर मुलुकको विकासमा योगदान पुऱ्याउन प्रमुख मन्त्रालय र स्थानीय तहमा कार्यरत छन् ।

हाल जापानका विभिन्न विश्वविद्यालयमा ४५ जना निजामती कर्मचारीले अध्ययन गरिरहेका छन् । फर्केका जेडीएस फेलोहरूले जेडीएस एलुम्नाई एसोसियसन नेपाल नामक एलुम्नाई एशोसियसन गठन गरेका छन्।

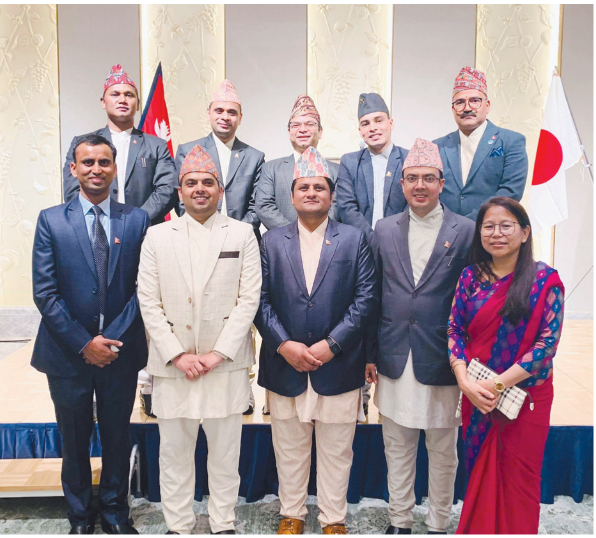

जापानमा नेपाली विद्यार्थीहरू

जनशक्ति विकास छात्रवृत्ति (JDS) कार्यक्रम तेस्रो चरणमा दुईवटा प्राथमिकता क्षेत्र र पाँचवटा उपविषगत क्षेत्र रहेका छन् :

- सामाजिक तथा आर्थिक विकास जसले आर्थिक वृद्धिमा र राष्ट्रिय जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष सुधार निर्धारण गर्ने ।
- सुशासन अभिवृद्धि र लोकतन्त्रका लागि आधारभूत ढाँचाको विकास ।

जनशक्ति विकास छात्रवृत्ति (JDS) फेलोहरूले जापानबारे राम्रो ज्ञान हासिल गरी नेपाल र जापानबीचको सम्बन्ध सेतुको रूपमा कार्य गर्दै नेपाल र जापानबीचको द्विपक्षीय सम्बन्धलाई अझ प्रगाढ बनाउन योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । उनीहरूले राम्रो वातावरणमा जापानी अनुभवहरूबारे प्रत्यक्ष ज्ञान हासिल गर्ने विशेष अवसर पाउनुको साथै मानव सञ्जाल निर्माण गर्ने अवसर पाउनेछन् ।

JDS कार्यक्रममा अध्ययनका क्षेत्रलाई उपकार्यक्रम क्षेत्र (लक्षित प्राथमिकता क्षेत्र) र विषयगत क्षेत्र (विकास मुद्दाहरू) भनिन्छ। तलको तालिकाले प्राथमिकताका क्षेत्रहरू, यससँग सम्बन्धित विश्वविद्यालय (Graduate school) र प्रत्येक विश्वविद्यालयले एक वर्षमा स्वीकार गरेका विद्यार्थीहरूको सङ्ख्यालाई देखाउँछ ।

तालिका : सन् २०२३-२०२६ का लागि अध्ययनका क्षेत्र र सम्बन्धित विश्वविद्यालय (जेडीएस चरण ३)

प्राथमिकताका क्षेत्र (उपकार्यक्रम)	विकासका मुद्दा (विषयगत क्षेत्र)	सम्बन्धित विश्वविद्यालय (ग्रयाजुएट स्कुल)	प्रत्येक ब्याचमा स्वीकृत सङ्ख्या
१. सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधार र संयन्त्रको विकास, जसले आर्थिक वृद्धि र राष्ट्रिय जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष सुधार निर्धारण गर्ने ।	१.१ आर्थिक नीति	वासेदा युनिभर्सिटी ग्रयाजुएट स्कुल अफ एसिया प्यासिफिक स्टडिज (GSAPS), इन्टरनेशनल स्टडिज	२
		रिक्यो युनिभर्सिटी ग्रयाजुएट स्कुल अफ बिजनेस, मास्टर अफ इन्टरनेशनल बिजनेस प्रोग्राम	२
		हिरोशिमा युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ ह्युमनिटिज एण्ड सोसल साइन्स, इन्टरनेशनल इकोनोमिक डेभलपमेन्ट प्रोग्राम	२
२. लोकतन्त्रका लागि सुशासन अभिवृद्धि र आधार भूत ढाँचाको विकास	२.१ मानव संशाधन तथा सरकारी अधिकारीको प्रशासनिक क्षमता विकास	मेइजी युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ गभर्नेन्स स्टडिज, पब्लिक पोलिसि प्रोग्राम रिलेसन (GSIR)	२
		यामागुचि युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ इकोनोमिक्स, पब्लिक एडमिनिस्ट्रेसन प्रोग्राम	२
		इन्टरनेशनल युनिभर्सिटी अफ जापान (IUJ) ग्रयाज्युएट स्कुल अफ इन्टरनेशनल रिलेशन पब्लिक म्यानेजमेन्ट एण्ड पोलिसि एनालेसिस प्रोग्राम	२

	२.२ अन्तर्राष्ट्रिय सम्बन्ध निर्माण	रित्सुमेइकन युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ इन्टरनेशनल रिलेशन, ग्लोबल इन्टरनेशनल रिलेशन प्रोग्राम	२
		हिरोशिमा युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ ह्युमनिटिज एण्ड सोसल साइन्स, इन्टरनेशनल पिस एण्ड को-एक्सिस्टेन्स प्रोग्राम	२
	२.३ कानूनी तथा न्यायिक प्रणालीको सुधार	क्युशु युनिभर्सिटी ग्रयाज्युएट स्कुल अफ ल, LLM प्रोग्राम	२
		कियो युनिभर्सिटी ल स्कुल, LLM ग्लोबल लिगल प्राक्टिस	२
		जम्मा	**२०**

आर्थिक गणना २०१८ कार्यान्वयन क्षमता विकास परियोजना

आर्थिक वृद्धि संघीयता कार्यान्वयनको अर्को महत्त्वपूर्ण पक्ष हो। तत्कालीन केन्द्रीय तथ्यांक विभाग (CBS), हालको राष्ट्रिय तथ्यांक कार्यालय (NSO) ले JICA को प्राविधिक सहयोगमा "आर्थिक जनगणना २०१८ कार्यान्वयनका लागि क्षमता विकास परियोजना" मार्च २०१६ देखि ५ वर्षको अवधिका लागि सञ्चालन गर्यो। परियोजनाको उद्देश्य केन्द्रीय तथ्यांक विभागका तथ्यांक अधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु थियो ताकि नेपालमा पहिलो पटक आर्थिक जनगणना २०१८ सम्पन्न गर्न सकियोस र अन्य सम्बन्धित तथ्यांक सर्वेक्षणहरूका लागि आवश्यक सीपहरू विकास गर्न सकियोस। आर्थिक जनगणनाबाट उत्पादित तथ्यांकका नतिजाहरूलाई सरकारी निकायहरू, अनुसन्धान संस्थाहरू र निजी क्षेत्रले नीति, योजना र रणनीतिहरू कार्यान्वयन गर्नका लागि व्यापक रूपमा उपयोग गरे। यस एकीकृत तथ्यांकले स्वदेशी र विदेशी निजी क्षेत्रलाई नेपालभरका व्यावसायिक अवसरहरू पहिचान गर्न मद्दत पुर्‍यायो। NSO ले दोस्रो आर्थिक जनगणना सञ्चालन गर्ने तयारी गरिरहेको छ।

कानूनी सहयोग

राष्ट्रिय नागरिक संहिता कार्यान्वयन सुदृढीकरण परियोजना

सुशासन तथा लोकतान्त्रिकरणको अभिवृद्धि

कानूनी सहयोग कार्यक्रम

पृष्ठभूमि

जटिल राजनीतिक सङ्क्रमणकाल पार गरी अहिलेको अवस्थामा आइपुग्न नेपालले लामो यात्रा तय गरेको छ । संविधानसभाको दोस्रो कार्यकालबाट २०७२ सालमा नयाँ संविधान जारी भएपछि नेपालले विकासको सकारात्मक लय समातेको छ । अहिले मुलुकले नयाँ संविधानलाई निरन्तरता दिँदै सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउन र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न लोकतन्त्रलाई सुदृढ बनाउँदै अघि बढेको छ ।

लामो सङ्क्रमण र द्वन्द्वपछि नेपाल सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राष्ट्र बनेको छ । संविधानले प्रस्तुत गरेका विभिन्न कार्यसूचीहरूमध्ये भर्खरै सम्पन्न सबै तहको निर्वाचन एउटा सफल कार्यान्वयन हो ।

शान्ति प्रक्रियाको प्रगति मूल्याङ्कन गर्दै कानूनको विकास, न्यायिक प्रणालीमा सुधार, न्यायिक क्षमता सुदृढ गर्ने जस्ता धेरै विषय/मुद्दा पहिचान गरिएको थियो । सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहमा दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न यी विषयलाई सम्बोधन गरिनुपर्छ ।

जाइकाको सहयोग

जाइकाले लोकतान्त्रिक संस्था, केन्द्रीय तथा स्थानीय शासनको सुदृढीकरण र दिगो शान्तिका लागि सामुदायिक सशक्तीकरणमा केन्द्रित रहँदै नेपालको लोकतान्त्रिकरण र शान्ति निर्माण प्रक्रियामा सहयोग गरेको छ ।

जनताको जीवनमा स्थायित्व ल्याउन लोकतान्त्रिक संस्थाहरू जवाफदेही र भरपर्दो हुनुपर्छ । द्वन्द्वपछिको वातावरणमा सुदृढ लोकतान्त्रिक संस्थाहरू निर्माण चुनौतीपूर्ण हुनसक्छ तर युद्धको पुनरावृत्ति नहोस् भन्नका लागि लोकतान्त्रिक संस्थाहरू निर्माण अवाञ्छनीय विधि हो । लोकतान्त्रिकरणमा सामान्यतया विभिन्न विचार र दृष्टिकोणहरू समावेश हुन्छन् र यस्ता विषयहरु विवादित पनि हुन सक्छन् । त्यसैले द्वन्द्व व्यवस्थापनका लागि संसदीय प्रणाली, निर्वाचन प्रणाली र न्याय प्रणालीजस्ता संस्थाहरूको स्थापना आवश्यक हुन्छ । जाइकाले विकास तथा संवृद्धिको आधार मानिने स्थिर समाज निर्माणका लागि विभिन्न प्रकारका संवादका साथै लोकतान्त्रिक प्रणाली र संस्थाहरूको क्षमता विकासमार्फत लोकतान्त्रिकरण प्रक्रियालाई सहयोग गर्दै आएको छ ।

नेपालको न्यायपालिकामा मुद्दाको फछ्र्यौट/छिनोफानो ढिलो हुने गरेको छ । अदालतमा मुद्दा व्यवस्थापन तथा मेलमिलाप क्षमता अभिवृद्धि र अदालतको काम कारबाहीमा सुधार गरी न्यायमा प्रभावकारी पहुँच निर्माण गर्न सर्वोच्च अदालतसँग मिलेर द्रूत तथा भरपर्दो विवाद समाधानका लागि अदालतको क्षमता सुदृढीकरण परियोजना कार्यान्वयन गरिएको थियो । यस परियोजनाले नेपालमा मुद्दा व्यवस्थापन र अदालतले प्रेषण गरेको मेलमिलाप क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुऱ्याएको थियो । सर्वोच्च अदालतले अदालतको क्षमता सुदृढीकरण परियोजना (SCC Project) को सहयोगमा मुद्दा व्यवस्थापन निर्देशिका तयार गरी सबै जिल्ला अदालतमा पठाएको थियो । उक्त निर्देशिकाले जिल्ला अदालतहरूमा मुद्दा दर्ता गर्नेदेखि लिएर टुङ्गो लगाउनेसम्मको सम्पूर्ण सुनुवाइ प्रक्रियालाई समेटेको छ । निर्देशिकामा कानून मात्र नभएर नियम, सान्दर्भिक नजीर, सुझाव र सिद्धान्तहरू पनि समेटिएका छन् । प्रत्येक चरणको कार्यविधि विस्तारमा वर्णन गरिएको छ । यसले जिल्ला अदालतका कर्मचारीहरूलाई सहज रूपमा अघि बढाउन, समयमै फछ्र्यौट गर्न र सर्वसाधारण जनताको न्यायमा पहुँच सुनिश्चित गर्न सहयोग गरेको छ । परियोजनाले काभ्रेपलाञ्चोक, धनुषा र दाङका नमूना जिल्ला अदालतमा अदालतबाट प्रेषित मेलमिलापलाई प्रवर्द्धन गर्न मेलमिलाप केन्द्रहरूको निर्माणसमेत गरेको छ । अदालतको समग्र कार्यसम्पादनमा यी मेलमिलाप केन्द्रहरू प्रभावकारी देखिएकाले सर्वोच्च अदालतले अदालतहरूका नयाँ पूर्वाधार निर्माणमा मेलमिलाप केन्द्र राख्ने कार्यक्रलाई समेट्न थालेको छ । अदालतबाट प्रेषित हुने मेलमिलापको सुदृढीकरणका अतिरिक्त जाइकाले सामुदायिक मेलमिलापका लागि पनि सहयोग गरेको थियो ।

अदालतको क्षमता सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत धनुषा जिल्ला अदालत परिसरमा निर्माण गरिएको मेलमिलाप केन्द्र

शान्त तथा सहिष्णु समाजका लागि सामुदायिक मेलमिलाप क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम (COMCAP) Phase 1 and 2] चरण १ र २ सन् २०१० देखि २०१८ सम्म कार्यान्वयन गरिएको थियो । यस कार्यक्रमले त्यसबेलाको सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयलाई स्थानीय तहको महत्वपूर्ण सेवाको रूपमा सामुदायिक मेलमिलाप कार्यक्रमलाई अघि बढाउँदै स्थानीय विवाद समाधान संयन्त्रको रूपमा सामुदायिक मेलमिलाप गतिविधिहरूलाई देशभर विस्तार गर्न सहयोग गरेको थियो । परियोजनाको मुख्य उद्देश्य

धनुषा जिल्ला अदालतमा रहेको मेलमिलाप केन्द्रको उपयोग गरिँदै

सामुदायिक मेलमिलापको शुरूवात तथा संस्थागत गरी विवाद व्यवस्थापनका लागि क्षमता र संयन्त्र अभिवृद्धि गर्नु थियो । यसको अर्को महत्वपूर्ण उद्देश्यसमाजका कमजोर क्षेत्रहरू जस्तै गरिब, महिला र सीमान्तकृत व्यक्तिहरूको न्यायमा पहुँच बढाउनु रहेको थियो । परियोजनाको दोस्रो चरणले असल अभ्यासहरूमा प्रशिक्षण र अभिमुखीकरण सामग्री, भिडियो र हातेपुस्तिका विकास गरी सरकारी प्रणालीमा सामुदायिक मेलमिलापलाई संस्थागत गर्ने विषयमा केन्द्रित थियो । परियोजनाले सिन्धुली, महोत्तरी, धनुषा, मोरङ र तनहुँ जिल्लाका विभिन्न गाउँपालिका र नगरपालिकामा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना गर्न सहयोग गरेको थियो । विभिन्न विकास साझेदार, अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैरसरकारी र परियोजनाको सामूहिक प्रयासबाट देशभरि उल्लेखनीय सङ्ख्यामा मेलमिलाप केन्द्रहरू स्थापना भई स्थानीय तहका विवादहरू समाधान भएका थिए । यी परियोजनाहरू पूरा भएपछि, जाइका र सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले संयुक्त रूपमा फलोअप सहयोगका गतिविधिहरू कार्यान्वयन गरेका थिए । साथै देशभरि मेलमिलाप कार्यक्रम विस्तारका लागि मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन कार्यविधि, प्रशिक्षण पुस्तिका र हातेपुस्तिका विकास गरिएको थियो । यो कार्यविधि सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयबाट स्वीकृत भई उक्त मन्त्रालयको वेबसाइटमार्फत सबै स्थानीय तहहरूमा प्रसार गरिएको थियो । यसबाट नेपालमा सौहार्दपूर्ण र शान्त समाज निर्माणका लागि स्थानीय तहमा मेलमिलाप केन्द्रहरू स्थापना गर्न व्यापक रूपमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

२०७२ सालमा नेपालको संविधान जारी भएपछि स्थानीय तहले स्थानीय न्यायपालिकाको

अधिकारलगायतका विभिन्न एकल अधिकार प्राप्त गरेका छन् । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ बमोजिम प्रत्येक गाउँपालिका र नगरपालिकामा न्यायिक समितिहरू गठन भएका छन् । न्यायिक समितिको एउटा प्रमुख कार्य स्थानीय तहमा दर्ता भएका विवादलाई मेलमिलापको प्रक्रियामार्फत समाधान गर्नु हो । यसबाट पनि स्थानीय तहमा विवाद व्यवस्थापनका लागि मेलमिलापलाई प्रभावकारी साधनको रूपमा स्वीकार भएको छ र यो स्थानीय सरकारले प्रवाह गर्नुपर्ने आधारभूत सेवा हो । । न्यायिक समितिले मेलमिलाप प्रक्रियाबाट विवाद समाधानमा सहयोग पुऱ्याउन पालिकाको प्रत्येक वडामा कम्तीमा एउटा मेलमिलाप केन्द्र स्थापना गर्नेछ । यसलाई परियोजनाले ठूलो उपलब्धिको रूपमा लिएको छ ।

कानूनी क्षेत्रको सुधार

नेपालले लामो समयसम्म मुलुकी ऐन अवलम्बन गरेको थियो । तत्कालीन सरकारले सर्वोच्च अदालतका तत्कालीन न्यायाधीश माननीय खिलराज रेग्मीको अध्यक्षतामा मुलुकी ऐन परिमार्जन तथा सुधार कार्यदल गठन गरेको थियो । सरकारका यी पहलहरूलाई सहयोग गर्न जाइकाले सन् २००९ मा केइयो युनिभर्सिटी केइयो इन्स्टिच्युट फर ग्लोबल ल डेभलपमेन्टका प्रोफेसर हिरोशी मात्सुओ, सोका युनिभर्सिटी फ्याकल्टी अफ लका प्रोफेसर सतोशी मिनामिकता, एसिया युनिभर्सिटी फ्याकल्टी अफ लका प्रोफेसर हिरोयुकी किहारा सम्मिलित सल्लाहकार समूह गठन गरेको थियो । २०७४ साल असोज १० गते व्यवस्थापिका संसदले मुलुकी संहिता विधेयक र अन्य चारवटा कानून पारित गरेको थियो । यी सबै कानून २०७५ साल भदौ १ देखि कार्यन्वयनमा गएको छ । २०७२ सालमा जारी गरिएको नयाँ संविधानले सबै राजनीतिक उपलब्धिहरू समेटेको छ । त्यसैगरी, यो नयाँ मुलुकी संहिताले परिवर्तित परिवेशमा जनताको आकांक्षालाई सम्बोधन गर्ने प्रयास गरेको छ ।

मुलुकी देवानी संहिताको थप प्रसारका लागि जाइकाले राष्ट्रिय न्यायिक प्रतिष्ठानलाई मुलुकी देवानी संहिताको स्रोत सामग्री बनाउन सहयोग गरिरहेको छ । जाइकाले पारिवारिक कानूनबाट स्रोत सामग्री बनाउन सहयोग सुरु गरेको छ र मुलुकी देवानी संहिताका बाँकी भागका लागि स्रोत सामग्री बनाउन सहयोग गर्नेछ ।

निर्वाचनमा सहयोग

२०७२ सालमा नेपालको संविधान जारी भएपछि स्थानीय, प्रदेश र सङ्घीय तहको निर्वाचन संविधान कार्यान्वयनको पहिलो चरण हो । सन् २००६ देखि जाइकाले निर्वाचन आयोगलाई निर्वाचन प्रशासन तथा व्यवस्थापनमा आफ्ना पदाधिकारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने दिशामा सहयोग गर्दै आएको छ । निर्वाचन आयोगका पदाअधिकारीहरूले गरेको जापान तथा तेस्रो मुलुक थाइल्याण्ड र क्यामबोडियामा निर्वाचन प्रक्रियाको अवलोकन भ्रमणले मतदान केन्द्र व्यवस्थापन, मतगणना र स्थानीय एकाइहरूलाई अख्तियारी विकेन्द्रीकरण गर्नेबारे राम्रो ज्ञान र बुझाइ हासिल गर्न सहयोग गरेको थियो । जाइकाले कम्प्युटर सर्भर, सौर्य ऊर्जा प्रणाली र सूचना प्रविधि प्रणाली सुदृढीकरणका लागि निर्वाचन आयोगका कर्मचारीलाई प्रशिक्षण प्रदान गरी सहयोग गरेको छ ।

जाइकाको साझेदारी कार्यक्रम

ललितपुरमा विद्यार्थीहरूको लागि विपद् जोखिम न्यूनीकरण (DRR) प्रदर्शन

पृष्ठभूमि

अन्तर्राष्ट्रिय सहयोगको दृष्टिले गैरसरकारी संस्थाहरूको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको हुन्छ । तसर्थ, सन् २००२ मा जाइकाको नयाँ योजनाको रूपमा जापानी गैरसरकारी संस्थाहरूसँगको सहकार्यमा विकासशील देशहरूको विविध आवश्यकताहरू पूरा गर्न जाइका साझेदारी कार्यक्रम JICA Partnership Program (JPP) शुरु गरिएको थियो । नेपालमा जाइका साझेदारी कार्यक्रम सन् २००३ मा शुरु भएको थियो । त्यसयता विभिन्न जिल्लाहरूमा शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, वातावरण र ग्रामीण विकासका क्षेत्रमा विभिन्न साझेदार संस्थाहरूको सहयोगमा विभिन्न परियोजनाहरू कार्यान्वयन गरिएका छन् । जाइका साझेदारी कार्यक्रम जापानका विभिन्न साझेदारहरूजस्तैः गैरसरकारी संस्था, विश्वविद्यालय, स्थानीय सरकार र जनहितमा कार्यरत सङ्घसंस्थासँगको सहकार्यमा विकासशील देशहरूको सामुदायिकस्तरमा सामाजिक र आर्थिक विकासमा योगदान पुऱ्याउन जाइकाले कार्यान्वयन गरेको प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम हो ।

जाइकाको सहयोग

सन् २०२५ को फेब्रुअरीसम्म नेपालमा आठवटा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका छन् ।

- काभ्रेमा कृषि परियोजना मार्फत आयआर्जन
- गोरखामा कृषि परियोजना मार्फत आयआर्जन
- काभ्रे र कीर्तिपुरमा डिजिटल गणित र विज्ञान शिक्षा परियोजना
- काठमाडौंमा मिर्गी निदान वृद्धि परियोजना
- पोखरामा मातृ तथा शिशु स्वास्थ्य सेवा
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण (डीआरआर) काठमाडौंको विद्यालय शिक्षा
- म्याग्दीमा कृषिको माध्यमबाट स्थानीय सरकारमा पहुँच पुर्‍याउन कृषकको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- काभ्रेमा वृद्धवृद्धाको हेरचाह प्रणाली स्थापना गर्ने

लभ ग्रीन जापान, क्षेत्रीय किसान विद्यालय

नेपाल एक्सचेन्ज नागरिक संघ, स्तन मसाज तालिम

भावी कार्यदिशा

यो कार्यक्रम जापानस्थित कार्यान्वयन गर्ने साझेदारहरूले पेश गरेका प्रस्तावका आधारमा उनीहरूसँगको सहकार्यमा जाइकाले कार्यान्वयन गरिरहेको छ । कार्यक्रम वा एकल परियोजनाहरू कार्यान्वयन गर्नुअघि सम्बन्धित देशको सरकारको स्वीकृति लिनु आवश्यक हुने भएकाले दुई देशका सरकारहरूबीच सहमतिअनुसार कार्यक्रम वा परियोजना कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । जाइका साझेदारी कार्यक्रम सम्बन्धित देशको सरकारको आधिकारिक अनुरोधमा आधारित नहुने भएकाले सम्बन्धित देशको सरकार र जापान सरकारबीचको द्विपक्षीय सम्झौता गर्नुपर्दैन । प्रापक देशको सरकारले जापानमा रहेका साझेदारहरूलाई कर छुटजस्ता कुनै छुट्टै विशेषाधिकारहरू प्रदान गर्नु पर्दैन ।

तथापि, प्रापक देशको सरकारले अन्य कुनै पनि देशका संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थालाई यस प्रकारका कार्यका लागि दिएअनुसारको विशेषाधिकार, छुट र लाभहरू प्रदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

जाइकाले गैरसरकारी संस्थाहरूको ज्ञान र सीपले सामुदायका सदस्यहरूलाई सहयोग गर्ने अपेक्षा राख्दछ । जाइका साझेदारी कार्यक्रम विशेष गरी स्थानीय समुदायका सदस्य जस्तै बालबालिका, महिला, कृषक र विशेष क्षमता भएका व्यक्तिहरूको अवस्था सुधार गर्न तर्जुमा गरिएको हो । कोही पनि नछुटुन् भन्ने लक्ष्यलाई आत्मसात् गर्दै जाइका साझेदारी कार्यक्रमले सामाजिक रूपमा सीमान्तकृत व्यक्तिहरूलाई मूलधारमा ल्याउँदै दिगो समाजको हिस्सा बनाउन सहयोग गर्दै आएको छ ।

नेपालमा स्वयंसेवी कार्यक्रम

सुश्री हारूका कातो, काठमाडौँको किर्तिपुरस्थित मङ्गल माध्यमिक विद्यालयमा कला शिक्षक(युवा गतिविधिहरू)

पृष्ठभूमि

जाइका स्वयंसेवक कार्यक्रम सन् १९६५ मा जाइकाको सामुदायिक स्तरका प्राविधिक सहयोग योजनाअन्तर्गत स्थापना भएको हो । यस कार्यक्रमले जापानी स्वयंसेवकहरूलाई उनीहरू खटाइने देशका नागरिकबीच रहँदै स्थानीयसँग मिलेर आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न सहयोग गर्दछ । यसले उनीहरूलाई स्थानीयको दृष्टिकोणबाट उनीहरूको विकाससम्बन्धी आवश्यकताहरूको खोजी गर्न सक्षम बनाउँछ । स्वयंसेवकहरूले आफ्नो क्षमता र अनुभवको प्रभावकारी उपयोग गर्दै सम्बन्धित देशको सामाजिक आर्थिक विकासमा योगदान पुर्‍याउन त्यहाँका जनतासँग मिलेर काम गर्छन् ।

जाइकाको सहयोग

नेपालमा पहिलोपटक सन् १९७० मा जाइका स्वयंसेवकहरू खटाइएका थिए । नेपालमा जाइका स्वयंसेवक कार्यक्रम विभिन्न क्षेत्र र उपक्षेत्रमा विस्तारित छन् । यसमा कृषि, स्वास्थ्य, शिक्षा, वन तथा माछापालन, मर्मतसम्भार कार्य, सिभिल इन्जिनियरिङ, सरसफाइ, खेलकुद तथा संस्कृतिका साथै योजना तर्जुमा र प्रशासनलगायत छन् । नेपालमा जाइका स्वयंसेवक कार्यक्रम विगत पाँच दशक 'गर्दै सिक्दै' अवधारणाअनुसार समुदाय स्तरमा स्रोत तथा प्रविधिको आदानप्रदान गरी नेपालको राष्ट्र निर्माणको अभियानमा सहयोग गर्न समर्पित छ । विगत ५५ वर्षयता जाइकाले नेपालमा खटाएका स्वयंसेवकहरूको सङ्ख्या १,४५७ पुगेको छ (JOCV–1,267 and SV–190) ।

जापानी स्वयंसेवक [Japan Overseas Cooperation Volunteer (JOCV)] हरूलाई दुई वर्षका लागि स्थानीय समुदाय र सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा काम गर्न पठाइन्छ । यस योजनाको उद्देश्य सामाजिक आर्थिक विकासमा सहयोग पुर्‍याउनुका साथै समुदायस्तरमा नेपाल र जापानबीचको आपसी बुझाइ र मित्रता प्रवर्द्धन गर्नु हो ।

जापानी वरिष्ठ स्वयंसेवक [Senior Volunteers (SVs)] स्वयंसेवी भावनाबाट प्रेरित भएका र सम्बन्धित कामसम्बन्धी पर्याप्त अनुभव (सामान्यतया १५ वर्षभन्दा बढीको अनुभव) बाट व्यावहारिक ज्ञान तथा प्राविधिक सीप हासिल गरेका जापानी स्वयंसेवकहरू हुन् ।

सुश्री मिकी एनोमोतो, ललितपुरको लेलेमा एकीकृत सामुदायिक विकासमा कार्यरत

यस्ता स्वयंसेवकहरूको सहभागिता प्रविधि हस्तान्तरणका साथै स्थानीय समुदायसँग निकट सम्पर्कमा रही दुई देशबीचको मित्रतालाई अझ गहिरो बनाउनसमेतमा केन्द्रित हुन्छ । नेपालमा पहिलो पटक जापानी वरिष्ठ स्वयंसेवक सन् १९९५ मा खटाइएको थियो ।

भावी कार्यदिशा

जाइका स्वयंसेवक कार्यक्रम जुलाई २०२३ देखि पुनः सुरु भइसकेको छ। हाल विभिन्न क्षेत्रहरू जस्तै सहकारी, मत्स्य पालन, तरकारी खेती, फलफूल खेती, यातायात व्यवस्थापन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण, युवा गतिविधिहरू, शारीरिक शिक्षा, रग्बी, बोच्चिया आदि क्षेत्रमा २१ जना स्वयंसेवकहरू कार्यरत छन्।

ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम (KCCP)

नेपालका दीर्घकालिन प्रशिक्षण सहभागीहरू टोकियो, जापानमा (डिसेम्बर २०२४)

पृष्ठभूमि

जाइकाको प्राविधिक सहयोग अन्तर्गतका आधारभूत गतिविधिहरूमा प्रशिक्षण तथा संवाद कार्यक्रम पनि पर्दछ । यो कार्यक्रमले जनशक्ति विकास र सम्बन्धित समस्याहरूको समाधानमा सहयोग पुऱ्याउँदछ । विकासशील देशहरूबाट जापानमा कृषि, वन, मत्स्यपालन, प्रशासन, यातायात आदिजस्ता विभिन्न क्षेत्रमा प्रशिक्षार्थीहरूलाई आमन्त्रण गरिन्छ ।

जाइकाको सहयोग

नेपालीहरूको विकास सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्न र प्राविधिक क्षमतामा आत्मनिर्भर हुने दिशामा नेपालका प्रयासहरूमा सहयोग गर्न जाइकाले हरेक वर्ष नियमित कार्यक्रमका अतिरिक्त अन्य कार्यक्रमको पनि आयोजना गर्दछ । यस्ता कार्यक्रम मार्फत करीब १९० देशहरूबाट करीब ८,००० सहभागीहरूलाई आमन्त्रण गरिन्छ । सन् १९५४ यता जापानस्थित जाइका प्रशिक्षण केन्द्रहरूमा हुने प्रशिक्षण कार्यक्रममा नेपालबाट धेरै जना सहभागी भइसकेका छन् ।

जापानी समाजले हासिल गरेको केही ज्ञान, संस्थागत कार्य सम्पादन र सामाजिक प्रणालीलाई प्रत्यक्ष अनुभवबाट मात्र बुझ्न सकिन्छ ।

यस प्रकारका प्राविधिक सहयोगले विशेष ज्ञान उपलब्ध गराउनुका साथै सहभागीहरूलाई आफ्नै ज्ञान तथा अनुभव प्रयोगमार्फत निष्कर्षमा पुग्न प्रेरित गर्दछ । यो सहयोग अन्य सहायता योजनासहित जनशक्ति विकासका लागि महत्वपूर्ण पक्ष हो ।

सहयोगका क्षेत्रहरू सुशासन, सार्वजनिक कार्य, कृषि, औद्योगिक तथा वाणिज्य, स्वास्थ्य कल्याण, ऊर्जा, शिक्षा आदि रहेका छन् । सहभागीहरूमा सरकारी अधिकारी, संवैधानिक निकायका तथा संविधानसभा सदस्य र सञ्चारमाध्यमका प्रतिनिधिहरू छन् । यी सहभागीहरूले नेपालको विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण भूमिका खेलिरहेका छन् ।

सामान्यतया जाइकाले प्रदान गर्ने प्रशिक्षण धेरै प्रकारका रहेका छन् । तीमध्ये केही तल वर्णन गरिएका छन् :

१. ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम (समूह र क्षेत्र फोकस): प्रशिक्षार्थीहरूलाई विभिन्न देशहरूबाट साझा आवश्यकताहरू समावेश गर्ने प्रशिक्षण पाठ्यक्रममा सामेल हुन आमन्त्रित गरिन्छ । सिद्धान्ततः, प्रत्येक पाठ्यक्रममा विभिन्न देशका सहभागीहरू हुन्छन् र यसले उनीहरूलाई सहभागीहरूबीच आफ्नो ज्ञान र अनुभवहरू आदानप्रदान गर्न सक्षम बनाउँछ ।

२. ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम (कन्ट्री फोकस / समकक्ष): जाइका प्राविधिक सहयोग परियोजनाहरूले समकक्ष प्रशिक्षण डिजाइन गर्दछ र यसलाई सञ्चालन गर्दछ। तालिमको उद्देश्य जाइकाका परियोजनाका समकक्षी व्यक्तिहरूलाई परियोजनाका गतिविधिहरूमा योगदान पुर् याउने अनुकूलन योग्य सीप र प्रविधि बुझ्न र प्राप्त गर्न सक्षम पार्नु हो।

३. ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम (युवा नेतृत्व): जाइकाले विकासशील देशहरूमा मानव संसाधन विकासलाई बढावा दिने उद्देश्यले जापान सरकारको प्राविधिक सहयोग योजना अन्तर्गत युवा नेतृत्वहरू प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई आमन्त्रण गर्दछ। यस कार्यक्रम अन्तर्गत भविष्यमा राष्ट्र निर्माणको नेतृत्व गर्ने युवा नेतृत्वहरू, १) जापानमा प्रविधि र सीपको अनुभव र सिकाइमार्फत आफ्नो विशिष्टताको विकास गर्ने र २) आफैले समस्या समाधान गर्ने इच्छा शक्ति बढाउने छन् ।

४. ज्ञान सह-निर्माण कार्यक्रम (दीर्घकालीन): जाइकाले विकासशील देशका मानिसहरूलाई जापानी विश्वविद्यालयहरूमा अध्ययन गर्न र उनीहरूको मानिसहरूको सञ्जाल निर्माण गर्न मद्दत गर्न अवसर हरू प्रदान गर्दछ। यसको उद्देश्य विकासशील देशहरू र जापानका सरकारहरूको मानव संसाधन विकास योजनाहरूमा सहयोग गर्नु र अन्ततः विकासशील देशहरू र जापानबीचको द्विपक्षीय सम्बन्ध विस्तार र सुदृढ पार्नु हो।

५. तेस्रो देशमा प्रशिक्षणः तेस्रो देशमा हुने प्रशिक्षण जापान बाहेक अन्य देशहरूमा सञ्चालन गरिन्छ। प्रशिक्षण प्राप्त गर्ने देशहरूमध्येबाट साझा परम्परा, संस्कृति र सामाजिक संरचना भएको कुनै एक आयोजक देश छनोट गरिन्छ ।

जाइकाले 'लैङ्गिक समान शासन' सुनिश्चित गर्न प्रशिक्षण कार्यक्रममा ५० प्रतिशत महिला सहभागी गराउने लक्ष्य राखेको छ जुन जाइकाको विश्वव्यापी कार्यसूचीको प्राथमिकता हो ।

जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग तोहुकू केन्द्रमा युवा नेतृत्व प्रशिक्षण कार्यक्रम

FULL LIST OF JICA ODA PROJECTS IN NEPAL (ANNEX)

1. TRANSPORTATION SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Improvement of the Transportation Capacity	Kathmandu	1979	Grant
2	Project for Construction of Public Facilities	Kathmandu	1979-1983	Grant
3	The Project for the Construction of Mahendra Rajmarga-Sindhuli Road	Kathmandu	1981	Grant
4	Project for the Improvement of the Transportation Capacity	Kathmandu	1984-1988	Grant
5	Project for the Bridge Reconstruction in Kathmandu Valley	Kathmandu	1990	Grant
6	Project for Construction of Bus Terminal in Kathmandu	Kathmandu	1991	Grant
7	Project for Reconstruction of Bridges (Phase 2) in Kathmandu	Kathmandu	1991-1992	Grant
8	Project for the Improvement of Transportation Capacity	Kathmandu	1992	Grant
9	Kathmandu Valley Urban Road Development	Kathmandu	1992-1993	Development Study
10	Aftercare Study for Sindhuli road Construction Project	Sindhuli	1992-1993	TCDS
11	Project for the Construction of a New Bagmati Bridge at Thapathali	Kathmandu	1993-1994	Grant
12	The Project for Construction of Sindhuli Road (Section I:Bardibas - Sindhuli-Bazar)	Sindhuli	1995-1996	Grant
13	The Project for Construction of Sindhuli Road (Section IV:Nepalthok-Dhulikhel)	Dhulikhel	1996-1999	Grant
14	The Project for Construction of Sindhuli Road (Section II:Sindhuli Bazar -Khurkot)	Khurkot	1999-2001	Grant
15	The Project for Improvement of Intersections in Kathmandu City	Kathmandu	2000-2001	Grant
16	Naubise Alternate Road Construction Project	Dhading	2000-2001	TCDS
17	The Project for Emergency Rehabilitation of Shindhuli Road (Section IV)	Sindhuli	2003	Grant
18	The Project for Construction of Sindhuli Road (Section II:Sindhuli Bazar -Khurkot)	Khurkot	2005	Grant
19	The Preliminary Study on Community Bridge Construction in Hilly and Mountainous Areas		2005	TCDS
20	The Project for Construction of Sindhuli Road (Section III)	Sindhuli	2008-2009	Grant
21	The Project for the Improvement of Community Access	Sindhuli, Ramechhap, Kavre, Sindhupalchowk, Mahottari	2008-2009	Grant
22	The Project for the Improvement of Kathmandu - Bhaktapur Road	Kathmandu	2008-2011	Grant
23	The Project for Construction of Sindhuli Road Section III	Sindhuli	2011-2012	Grant
24	The Project for Countermeasure Construction against the Landslides on Sindhuli Road Section II	Sindhuli	2012-2016	Grant
25	Project for the Operation and Maintainance of Sindhuli Road	Sindhuli	2012-2016	TCP
26	Kathmandu Valley Urban Transportation Master Plan	Kathmandu	2015-2017	TCP
27	Nagdhunga Tunnel Constrcution Project	Kathmandu and Dhading	2016	Loan
28	The Project for the Rehabilitation of Sindhuli Road affected by Earthquake	Sindhuli	2018-2021	Grant

29	Project for the Opeartion and Maintenance of Sindhuli Road Phase 2	Sindhuli	2019-2023	TCP
30	Project for Introduction of Urban Transport Management in Kathmandu Valley	Kathmandu	2021-2025	TCP
31	Project for Kathmandu Urban Transport System Master Plan	Kathmandu	2024-2027	TCDP
32	Project for Capcity Building of Countermeasures agsinst Disaster and Landslides on Major Highways in Nepal	Nationwide	2024-2027	TCP

2. CIVIL AVIATION SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Project for Modernization of Tribhuvan International Airport in Kathmandu	Kathmandu	1993-1994	Grant
2	The Project for Improvement of Existing Air Traffic Services System under the TIA Modernization Project	Kathmandu	1999	Grant
3	Tribhuvan International Airport Modernization Project (Surveillance System)	Kathmandu	2012	Grant
4	The Project for the Development of Spareparts Management Center and En-Route Radar Control Services	Kathmandu and also Nationwide	2013	TCP
5	The Project for Improvement of Aviation Safety Facilities in Major Airports	National	2016-2025	Grant
6	Project for Capacity Development in Operation and Maintenance of Aviation Safety Equipment	Kathmandu	2017	TCP
7	The Project to Improve Air Naviagtion Services for Enhancing Flight Handling Capacity at TIA	Kathmandu	2022-2025	TCP

3. ENERGY SECTOR

S.N	Name of the Project	Location	Year	Type of ODA
1	Kulekhani No. I and II Hydropower Station	Kathmandu	1975/1976, 1981/1983	Loan
2	Project for the Improvement and Development of Power Distribution System in the Kathmandu Valley	Pokhara & Kathmandu	1980	Grant
3	Improvement and Development of the Power Transmission and Distribution System in the Kathmandu Valley	Kathmandu	1982	Grant
4	Improvement of the Load Dispatching Network	Kathmandu	1985	Grant
5	Master Plan On Koshi River Basin	Koshi River Basin	1985	TA
6	Reinforcement of Power Distribution Network In Kathmandu	Kathmandu	1985-1986	Grant
7	Development Study of Arun III Hydro Power Station	Arun River Basin	1985-87	TA
8	Master Plan on Water Resources Development of the Upper Karnali and Mahakali River	Wester Nepal	1991-93	TA
9	F/S on Ilam Small Hydro Power Development Project	Ilam	1992-93	TA
10	Project For the Extension and Reinforcement of Power Transmission and Distribution System in Kathmandu Valley	Kathmandu	1992-1993	Grant
11	Project for the Rehabilitation of Kulekhani Hydropower Station	Makwanpur	1993	Grant
12	The Rural Electrification Project		1993	Grant
13	The Project for Extension and Reinforcement of Power Transmission and Distribution System in Kathmandu Valley (Phase 2)	Kathmandu	1994-1995	Grant

14	Implementation of Kaligandaki 'A' Hydroelectric project	Syangja	1996	Loan
15	F/S for the Development of Bheri-Babai Hydropower Development Project	Western Nepal	1997-99	TA
16	Upgrading Feasibility Study on the Development of Kulekhani III Hydropower Project	Central Nepal	1997-99	TA
17	Rural Electrification through Small Hydropower Development in the Rural Hilly Areas	Nationwide	2001-2002	TA
18	The Project for the Extension and Reinforcement of Power Transmission and Distribution System in Kathmandu Vally (Phase III)	Kathmandu	2002-2003	Grant
19	Upgrading Feasibility Study on the Upper Seti Hydro Electric Project	Tanahu	2005-2007	TA
20	The Project for the Construction of New Kawasoti Substation	Nawalparasi	2007	Grant
21	The Project for Introduction of Clean Energy by Solar Electricity Generation System	Lalitpur	2009	Grant
22	Detailed Survey of Tamor (Terhathum) Storage Hydroelectric Project	Terhathum	2009-10	TA
23	Tanahu Hydropower Project	Tanahu	2013	Loan
24	The Project for Micro-Hydropower Improvement in Western Area	Bajhang & Rukum	2014	Grant
25	Nationwide Master Plan Study on Storage-type of Hydroelectric Power Development in Nepal	Nationwide	2014	TCP
26	Data Collection Survey on the Storage-type of Hydro Power Project in Nepal	Nationwide	2017	TCP
27	Verticle Separation PPP Model Data Collection Survey	Jajarkot	2019-2020	TCP
28	Data Collection Survey on the PPP Modality in Hydropower Sector in Nepal.	Nationwide	2020	TA
29	Project on Integrated Power System Development Plan	Kathmandu	2021-2023	TCP
30	Urban Transmission and Distribution System Improvement Project	Pokhara & Kathmandu	2022-2027	Loan
31	Hydropower Advisor	Nationwide	2024	TA
32	Project for Promoting Import and Export of Electricity and Improving Power System Stabilization.	Nationwide	2025-	TA

4. AGRICULTURE SECTOR

S. No.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Sub-Sector	Type of ODA
1	Food Aid	Food deficit areas of Nepal	1970-1974.1976. 1980-1983.1992. 1994.1997.1999. 2003-2010. 2017-2018		Grant
2	Project for the Agriculture Development in Janakpur	Dhanusha	1975	Agriculture	Grant
3	Project for the Construction of Agricultural Warehouse in Janakpur	Dhanusha	1976	Agriculture	Grant
4	Increase of Food Production	Nationwide	1977-1990.1992-1999.2000-2006		Grant

5	Project for the Irrigation Facilities Construction	Nuwakot	1984-1985	Irrigation	Grant
6	Project for Expansion of the Horticulture Development Center	Kirtipur	1985	Horticulture	Grant
7	Horticulture Development Project	Kirtipur	1985	Pomiculture	TA & Grant
8	Horticulture Development Project (Phase I)	Kathmandu	1985-1990	Horticulture	TCP
9	Construction Project of Foodgrain Storage	Lumbini Province	1986		Grant
10	Terai Groundwater Development Project	Dhanusa/Mahottari/ Sarlahi	1989	Irrigation	Grant
11	Natural Water Fisheries Development Project	Kaski	1991-1996	Fisheries	Grant & TA
12	Horticulture Development Project (Phase II)	Kathmandu, Bhaktapur, Lalitpur, Kavre, Sindhuli & Ramechhap	1992-1997	Horticulture	TCP
13	Horticulture Development Project (Phase II)	Kirtipur	1993	Pomiculture	TA
14	Community Development and Forestry/Watershed Conservation Project	Kaski & Parbat	1994-2000	Forestry	TA
15	Sericulture Promotion project	Khopasi & Dhunibeshi	1999-2002	Sericulture	TA
16	Community Development and Forestry/Watershed Conservation Project (Phase II)	Kaski & Parbat	1999-2005	Forestry & natural Resource	TA
17	Agriculture Trainig and Extension Improvement Project	Nuwakot, Dhading, Makwanpur, Sindhuplachowk, Rasuwa	2004-2009	Agriculture	TCP
18	Himalayan Tea Technolgy Outreach and Extension Project	Ilam	2004-2007	Tea	TCP
19	The Grant Assistance for Underpriviledged Farmers (2KR)	Nationwide	2006		Grant
20	Promotion of Quality Cocoon Production and Processing Project	Dhading & Kavre	2006-2011	Sericulture	TCP
21	Expert for One Village One Product Program	Kathmandu	2009		Expert
22	The Food Security Project for Underprivileged Farmers (2KR)	Nationwide	2009-2012		Grant
23	Master Plan Study on High Value Agriculture Extension & Promotion Project in the Sindhuli Road Corridor in Nepal	Kavre, Dolakha, Ramechhap, Sindhuli	2011-2014	Agriculture	TCP
24	Agriculture Development Advisor	Kathmandu	2014		Expert
25	Follow-up Cooperation on Agriculture Training and Extension Improvement Project	Nuwakot, Dhading, Makwanpur, Sindhuplachowk, Rasuwa	2015-2016	Agriculture	TCP

26	Sindhuli Road Corridor Commercial Agriculture Promotion Project	Sindhuli	2015-2019	Agriculture	TCP
27	Establishment of Dissemination Model of High-Quality Mitsumata (Argeli) Production in Nepal	Dolakha, Ilam, Panchthar	2019-2023	Agriculture	TCP
28	Project for the Promotion of Irrigated Agriculture in Terai Plain	Jhapa	2019-2025	Irrigation	TCP
29	Introduction of New Techniques for Improving the Quality of Cooking Oils in Nepal	Nationwide	2021-2023	Agriculture	SDGs BMFS
30	Strengthening Seed Production, Supply and Quality Control System Project	Jhapa, Morang, Sunasari and Udayapur	2022-2027	Agriculture	TCP
31	Project fot the Rehabilitation of Irrigation System in Eastern Terai Area	Eastern Terai	2022-2029	Irrigation	Grant

5. EDUCATION SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	The Project for Providing Materials and Equipment for the Construction of Primary Schools	Nationwide	1987-1992	Grant
2	The Project for Expansion of the Education Materials centre	Kathmandu	1992	Grant
3	The Project for Providing Materials and Equipment for the Construction of Primary Schools (Phase 2)	Nationwide	1994-1995	Grant
4	The Project for Construction of Primary Schools under Basic and Primary Education Programme 2	Total 12 districts (Jhapa, Morang, Sunsari, Siraha, Dhanuasha, Mahottari, Sarlahi, Rautahat, Parsa, Chitwan, Nawalparasi, Banke and Kanchanpur)	1999-2001	Grant
5	The Project for Construction of Primary Schools in Support of Education for All	2003: 6 districts (Bardiya, Dang, Kailali, Kapilbastu, Nuwakot and Sindhupalchwok. 2004: 12 districts (Bara, Dadeldhura, Dang, Dhading, Gorkha, Kailali, Kavre, Makwanpur, Saptari, Sindhuli, Sindhupalchwok and Syangja. 2005: 9 districts (Kavre, Makwanpur, Bara, Dadeldhura, Dhading, Gorkha, Saptari, Sindhuli and Syangja.	2003-2005	Grant
6	Community based Alternative Schooling Project	Dhading, Siraha and Kathmandu	2004-2009	TCP
7	The Project for Construction of Primary Schools in Support of Education for All (Phase II)	Baglung, Dhading, Gulmi, Kaski, Lalitpur, Palpa, Rupandehi and Surkhet	2008	Grant

8	Support for Improvement of School Management Project (SISM) in Nepal	Kathmandu, Dhading and Rasuwa	2008-2011	TCP
9	The Project for Basic Education Improvement in Support of the School Sector Reform in Nepal	Sunsari, Sarlahi, Dhading, Dhanusha, Mahottari, Nawalparasi, Banke & Kailali	2011	Grant
10	Support for Improvement of School Management Project (Phase II)	Nationwide	2013-2018	TCP
11	School Sector Reform Program	Nationwide	2014-2015	Grant
12	School Sector Development Program	Nationwide	2016-2020	Grant
13	Project for Improving the Quality of School Education in Nepal (IMEN)	Bhaktapur, Mahottari, Tanahun & Jumla	2019-2023	TCP

6. HEALTH SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Basic Health Service Project in the Western Region of Nepal	Gandaki, Lumbini and Dhaulagiri	1973-1984	TCP
2	Project for the Construction of Medical Facilities in Western Region	Western Region	1978	Grant
3	The Tribhuvan University Medical Education Project	Kathmandu	1980-1989	TCP
4	Teaching Hospital Project for Tribhuvan University	Kathmandu	1982	Grant
5	Improvement Project of Medical Equipment for Kanti Children's Hospital in Kathmandu	Kathmandu	1984	Grant
6	Project for the Construction of Nursing School	Kathmandu	1984	Grant
7	Family Planning and Maternal Child Health Project	Kathmandu	1985-1990	TCP
8	Project for the Construction of National Tuberculosis Center in Nepal	Kathmandu, Pokhara	1987	Grant
9	National Tuberculosis Control project	Kathmandu, Pokhara	1987 -1999	TCP
10	Project for the Expansion of Tribhuvan Universtiy,Instiute of Medicine and the Teaching Hospital	Kathmandu	1990	Grant
11	The Project for Expansion of Kanti Children's Hospital	Kathmandu	1993	Grant
12	Primary Health Care Project	Kathmandu	1993-1998	TA
13	National Tuberculosis Control Project Phase II	Kathmandu, Pokhara	1994-1999	TCP
14	Community Tuberculosis and Lung Health Project	Kathmandu, Rupandehi	2000-2005	TCP
15	The Project for Improvement of Expanded Program on Immunization	Nationwide	2003	Grant
16	Project for Improvement of Medical Equipment in Tribhuvan University Teaching Hospital	Kathmandu	2016	Grant
17	Project for the Improvement of Medical Equipment in Advanced Public Hospitals	Kathmandu	2020-2023	Grant
18	School Health and Nutrition Project	Shindhupalchwok and Syangja	2008-2012	TCP
19	Project for Building Trauma and Emergency Medical Centre at Dhulikhel Hospital	Kavre	2023-2027	Grant
20	Project for Improving Continuum of Care for Mothers and Children through utilization of MCH Handbook	Nationwide	2025-2029	TCP

7. DRINKING WATER AND SANITATION SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Project for the Execution of Water Supply Sysytem in Tansen	Tansen	1976	Grant
2	Project for the Water Supplies to Urban and Semi-Urban Centres	Palpa, Saptari, Ilam, Mahottari & Chitwan	1988-1991	Grant
3	Kathmandu Water Supply Facility Improvement Project	Kathmandu	1992-1993	Grant
4	The Project for Improvement of Kathmandu Water Supply Facilities	Kathmandu	2001-2003	Grant
5	Melamchi Water Supply Project	Kathmandu	2001-2018	Loan
6	Phewa Lake Environment Awareness & Capacity Building Project (PLEACBP).	Pokhara	2004-2007	TCP
7	The Project for the Improvement of Water Supply Facilities in Urban and Semi-urban Centres	Jhapa, Morang	2005	Grant
8	Study on the Solid Waste Management for Kathmandu Valley "Clean Valley"(CKV) Project	Kathmandu	2005-2007	Dev. Study
9	Capacity Development Project for the Improvement of Water Supply Management in Semi-Urban Areas (WASMIP Phase I & II)	3 districts in Phase I & 11 District in Phase II	2010-2013 Phase I 2016-2021 Phase II	TCP
10	Project for Hydro-Microbiological Approach for Water Security in Kathmandu Valley	Kathmandu	2014-2019	SATREPS
11	The Project for Improvement of Water Supply in Pokhara	Pokhara	2016-2023	Grant
12	Project on Capacity Development of KUKL to Improve Overall Water Supply Service in Kathamndu Valley	Kathmandu	2020-2025	TCP
13	Project for the Development of Master Plan for Wastewater Management in Pokhara Metropolitan City	Pokhara	2021-2023	TCP
14	Project on Capacity Development of Nepal Water Supply Corporation to Improve Water Supply System in Urban Cities	Pokhara & Kathmandu	2021-2024	TCP
15	The Project for the Improvement of Water Supply in Biratnagar	Biratnagar	2021-2027	Grant

8. DRR SECTOR

S. No.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	The River Training Project	Nationwide	1987-1989	Grant
2	Kulekhani Disaster Prevention project	Makwanpur	1990	Loan
3	Project for the River Training	Nationwide	1990-1993 & 1998	Grant
4	Water Induced Disaster Prevention Technical Center	Kathmandu	1991-1999	Grant & TA
5	Project for Construction of Institutional Facilities of Water-induced Disaster Prevention Technical Centre	Kathmandu	1993	Grant
6	The Project for Equipment Supply for River Training and Road Protection		1994	Grant
7	The Project for Supply of River Training and Road Protection Equipment	Nationwide	1995	Grant
8	Disaster Mitigation Support Program Project	Kathmandu Valley	1999-2004	TCP

9	The Study on Earthquake Disaster Mitigation in the Kathmandu Valley of Nepal	Kathmandu Valley	2001	TCP
10	Mugling NaryanGargh Road Water Induced Disaster Prevention project	Chitwan	2004	GA
11	Disaster Mitigation Support Program Project - Follow Up	Kathmandu Valley	2004	TCP
12	Sindhuli Bardibas Road Water Induced Disaster Prevention Project	Sindhuli	2005	GA
13	Advisor on Water Induced Disaster Prevention		2006	TCP
14	The Study on Disaster Management for Narayangharh-Mugling Highway	Chitwan	2007 -2008	TCP
15	Project for Assessment for Earthquake Disaster Risk for the Kathmandu Valley	Kathmandu	2015	TCP
16	The Project for Integrated Research on Great Earthquakes and Diasaster Mitigation in Nepal Himalaya	Kathmandu Valley and Sorroundings	2015-2021	SATREPS
17	The Project for Strengthening Disaster Risk Governance for Resilience in the Kathmandu Valley (REKV)	Kathmandu	2021 - 2025	TCP
18	Project for Promotion of Nepal National Building Code Compliance for Safer Building Construction	Kathmandu Valley	2021 -2025	TCP
19	Project for Capacity Development on Flood Control for Disaster Risk Reduction in Sunsari and Morang Districts	Sunsari and Morang	2024-2027	TCP

9. EQ RECOVERY SECTOR

S. No.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Project on Rehabilitation and Recovery from Nepal Earthquake (RRNE)	Gorkha & Sindhupalchowk	2015-2019	TCP
2	Transitional Project Implementation Support for Emergency Reconstruction Projects	Gorkha, Dhading, Nuwakot, Rasuwa, Lalitpur,Makwanpur & Sindhupalchowk	2015-2019	TCP
3	The Program for Rehabilitation and Recovery from Nepal Earthquake (RRNE)	Kathmandu, Gorkha & Sindhupalchok	2016-2020	Grant
4	Emergency Housing Reconstruction Project	Gorkha & Sindhupalchowk	2016 -2021	Loan
5	Emergency School Reconstruction Project	Gorkha, Dhading, Nuwakot, Rasuwa, Lalitpur, Makwanpur & Jajarkot	2016-2028	Loan
6	Cultural Heritage Advisor	Kathmandu	2016-2023	TCP
7	The Project on Participatory Rural Recovery	Gorkha & Sindhupalchowk	2019-2023	TCP

10. GOVERNANCE SECTOR

S. No.	Name of The Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Strengthening the Monitoring and Evaluation System in Nepal (Phase1)	National Planning Commission, Parbat, Jumla and Morang	2006-2009	TCP
2	Participatory Watershed Management and Local Governance Project (PWMLGP)	Kaski, Tanahun, Syangja, Parbat, Baglung, Myagdi, Kavre and Sindhupalchowk	2009-2014	TCP
3	Gender Mainstreaming and Social Inclusion Project (GeMSIP)	Syangja & Mornag	2009-2014	TCP
4	Capacity Enhancement of Human Resources in the Legal Sector	Kathmandu	2009-2023	TCP
5	Project For Promoting Peace Building and Democratization through the Capacity Development of the media Sector in Nepal	Nationwide	2010-2013	TCP
6	Strengthening Community Mediation Capacity for Peaceful and Harmonious Society in Nepal	Sindhuli and Mahottari	2010-2014	TCP
7	Project For the Monitoring and Evaluation System in Nepal (Phase 2)	Kathmandu, Dolakha, Kavrepalanchowk, Ramechap, Sindhupalchowk, Sindhuli districts	2011-2015	TCP
8	The Project for Strengthening the Capacity of Court for Expeditious and Reliable Dispute Settlement	Nationwide	2013-2018	TCP
9	Strengthening Community Mediation Capacity for Peaceful and Harmonious Society in Nepal, Phase II	Morang, Dhanusha & Tanahun	2015-2018	TCP
10	Project on Capacity development for the implementation of Economic Census 2018	Nationwide	2016-2021	TCP
11	Project for Improving Local Governance Training through Capacity Enhancement and Reasearch Analysis	Nationwide	2016-2020	TCP
12	Project for Human Resource Development Scholarship Phase 1, 2 and 3	Nationwide	2016-2023	GA
13	Strengthening the Capacity of Civil Code Application	Nationwide	2021-2023	TCP

11. JPP SECTOR

S. No.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)
	Support		
1	Completion of Swayambhu Environmental Park, Nepal and the Basic Preparation for Environmental Education of Nepal by Supporting Group for Center for Nepal Environmental and Educational Development	KTM	2004-2007
2	Agricultural Development through Coffee Cultivation in Nirmalpokhari Village, Kaski District	Kaski	2005-2008
3	Life Improvement in Dhital Village Development Committee of Kaski District, Nepal -Supply Promotion of Safe Water-	Kaski	2012-2015
4	Technical Assistance for Optimal Use of Agricultural Chemicals in Sankhu, Nepal	KTM	2012-2015

5	The Project of Introducing Female Teacher Training System in Nepal	Dhading, Kaski, Kapilvastu	2016-2019
6	Empowerment and Mainstreaming of the Earthquake Affected People with Disabilities in Nepal	Kaski	2016-2019
7	Project on Enhancement of Agricultural Education in Higher Secondary School	Mustang	2016-2018
8	School Based Sustainable Disaster Risk Reduction Education and Material Development Project	KTM, Lalitpur, Bhaktapur	2017-2018
9	Women Livelihood Project to Connect Higashikawaga and Nepal	Dhading	2017-2020
10	Activities for Nutritional Improvement and Lifestyle-related Diseases Prevention in Dhital Village, Kaski District	Kaski	2017-2019
11	Digital Math Education Project for Vulnerable Students in Remote Areas in Nepal	KTM, Kavre, Makwanpur	2017-2019
12	Project to Promote School Club Activities on Disaster Risk Reduction	KTM, Lalitpur, Bhaktapur	2019-2020
13	Act on Ability Upskilling to Make an Epilepsy Diagnosis and Enhancement of Regional Cooperation for the Treatment in Kathmandu and its Periphery	KTM	2020-2025
14	Pilot Project of Accessible Communication Support for Hard of Hearing Patients in Kathmandu Hospital	KTM	2022-2024
15	Nepal Moutain Village Livelihood Improvement Project aiming to make Potatoes and Kiwis to be Local Specialities through Strengthenig to Capacity to Access to Local Government Services	Myagdi	2023-2025
16	Establishment of the Older People Care System for Ageing Society in Nepal	Kavre	2024-2026
	Partnership		
17	Improvement on Quality Education in Basic School	Dhanusa, Mahottari	2003-2006
18	Community Development project in Okhaldhunga	Okhaldhunga	2004-2006
19	Nutrition Support Project for Women and Children in Nepal	West Nepal	2006-2009
20	Strengthening Eye Care System Project in Nepal	Nepal	2007-2010
21	Quality Primary Education through Community Empowerment	Mahottari	2008-2010
22	Disaster Preparedness and Sustainable Livelihood Development Project	Chitwan	2008-2010
23	Youth Empowerment through Practical Peace Education	Kaski, Parbat, Tanahun	2008-2011
24	Promoting Quality Education through Community-Based School Management	Dhanusa, Mahottari	2009-2012
25	The Village Development for Kavrepalanchowk, Sindhupalchowk and Makwanpur District	Kavre, Sindhupalchowk, Makwanpur	2010-2012
26	Project for Promotion of Maternal and Child Health at 4 VDCs in Nawalparasi District	Nawalparasi	2010-2013
27	Project of Local Capacity Building for Arsenic Mitigation in Nawalparasi, Nepal	Nawalparasi	2010-2013
28	Project for Revitalization of Remote Villages through Community Forest Conservation	Myagdi, Parbat	2011-2016
29	The Project for Improvement of Living through Circulated Agriculture and Protection of Landscape giving Sufficient Consideration to Natural Environment in Hill District in Nepal	Kavre, Sindhupalchowk, Makwanpur	2012-2017

30	Strengthening Community Action through Environmental Education and Community-based Environment Protection Activities	KTM	20122017
31	Community Initiatives for Disaster Risk Reduction	Chitwan	2012-2015
32	Nirmalpokhari Village Coffee Farmers Self-Help Support Project	Kaski	2014-2016
33	Early Rehabilitation Support Project for Patients with Respiratory Disease in the Kathmandu Valley -Wide Area Development of Respiratory Rehabilitation Service-	KTM, Bhaktapur	2015-2018
34	Strengthening Retina Eye Care in Nepal	KTM, PKR	2016-2019
35	Environment Friendly Integrated Sustainable Agriculture Development Project	Kavre	2017-2022
36	Small Agro-Farmers income Improvement Project	Sindhupalchowk	2018-2021
37	Project for Support to Develop Low-cost Gabion Embankment and River Disaster Prevention with Local Partners	Gorkha	2021-2024
38	Digital Math and Science Education Project for Vulnerable Teachers and Students in Remote Areas in Nepal	KTM, Kavre, Kirtipur	2021-2025
39	Promote School Club Activities on Disaster Risk Reduction	KTM, Lalitpur, Bhaktapur	2022-2025
40	Fresh IPM Vegetable Production and Market Promotion Program	Kavre	2023-2026
41	Project for Promoting Market-Oriented Agriculture through Coffee and Vegetable Farming for Sustainable Communities	Gorkha	2024-2027
	Local Government		
42	Technical Support and Dissemination of Alternative Fuel Firewood and Oil	KTM	2009-2012
43	Maternal and Child Health Project for Safe and Secure Delivery	PKR	2015-2017
44	Project for Penetration in Nepal of Local Adaptation-Based Gabion Techniques for Both Disaster Management and Environmental Protection	Dhading	2017-2020
45	Sustainable Maternal and Child Health Project	PKR	2017-2021
46	Strenghening Agriculture Education in Higher Secondary Schools in Nepal	Mustang, Kavre, Chitwan	2022-2025
47	Technical Cooperation Project for Systematizing Water Service and Distribution Management in Pokhara City	PKR	2022-2025
48	Project for Continuum of Care for Maternal and Child Health in Pokhara	PKR	2023-2025

12. COMMUNICATION SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	The Project for Expansion and Development of the Medium Wave Radio Broadcasting Network	Kathmandu	1981.1988-1989	Grant
2	Rural Telecommunication Network Improvement Project		1984-1985	Grant
3	Project for the expansion and development of the Medium Wave Radio Broadcasting Network	Mahottari, Surkhet, Dharan & Dhankuta	1988-1989	Grant
4	Project for the Expansion of the Rural Telecommunication Network		1991-1992	Grant
5	TheProject for Expansion of the Rural Telecommunication Network in the North-West Region	North-West	1995-1996	Grant
6	The Project for the Improvement of Short Wave and Medium Wave Radio Broadcasting Stations	Nationwide	2006	Grant

13. SUPPLY SECTOR

S. N.	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Type of ODA
1	Project for the Construction of Food Storage	Kailali & Bardiya	1985-1986	Grant
2	The Project for Improvement of Storage Facilities of Iodized Salt	Kailali, Biratnagar, Nepalgunj, Birgunj, Dhanusha & Bhairhawa	2000-2001	Grant

14. OTHER SECTOR

S.No	Name of the Project	Location	Year (Japan FY)	Sector	Sub-Sector	Type of ODA
1	Forestry Extension project	Kathmandu	1991-1994	Others	Forestry	TA
2	Project for the construction of Schools, Hospitals, Water Supply Facilities and other Public Facilities	Kathmandu	1978	Infrastructure	General	Grant
3	Readymade Garments and Handmade Paper Project	Kathmandu	1980-1985	Skill development	Industry	TA
4	Udaypur Cement Plant Project	Udaypur	1987	Infrastructure	Industry	Loan
5	Project for Climate Change Adaption ThroughSustainable Forest Management in Nepal	Gandaki Provision	2022-2025	Cimate Change	Sustainable Forest Management	TCP

**TCP - Technical Cooperation Project*
**TCDS - Technical Cooperation Development Study*
**TCDP - Technical Cooperation Development Project*
**TA - Technical Assistance*
**SDG - Sustainable Development Goals*
**SATREPS - Science and Technology Research Partnership for Sustainable Development*

Japan International
Cooperation Agency

जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग
नियोग (जाइका) नेपाल कार्यालय
लाजिम्पाट, काठमाण्डौं, नेपाल
४५०, काठमाण्डौं, नेपाल
+९७७-१-४५२५६३६
+९७७-१-४५२५६५८
www.jica.go.jp/nepal/english
www.facebook.com/jicanepal

प्रकाशन मिति: मार्च २०२५

© सर्वाधिकार जाइका २०२५